

Spríevodca

ČINNOSŤOU

OBEČNÝCH
RÁD

Mission to Serbia

ORGANIZATION FOR SECURITY
AND CO-OPERATION IN EUROPE

*pre
medzinárodné
vzťahy*

Goran Bašić

Sprievodca činnosťou
obecných rád pre
medzinárodnostné vzťahy

Belehrad 2006

Spríevodca činnosťou obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy

Vydanie prvé

Vydavateľ:

Stála konferencia miest a obcí

www.skgo.org

Donátor:

Misia OEBS v Srbsku

Za vydavateľa:

Đorđe Staničić, generálny tajomník SKMO

Autor:

Goran Bašić

Redakčný výbor:

Shaun R. Barcavage

radca pre verejnú správu, Misia OEBS v Srbsku

Jasmina Krunic Pasku

radkyňa projektu, Stála konferencia miest a obcí

Salman Haq

OEBS/CANADEM praktikant

Željko Jovanović,

spolupracovník projektu, Misia OEBS v Srbsku

Irina Schmakova,

OEBS/CANADEM praktikantka

Príprava a tlač:

DOSIJE Beograd

Náklad:

300

ISBN: 86-82455-45-5

Beograd novembra 2006

Tento sprievodca bol zverejnený vďaka podpore Misie OEBS v Srbsku a donáciám členských krajín: Nemeckej spolkovej republiky a Spojených štátov amerických.

Obsah tohto sprievodcu obsahuje stanoviská a mienky autorov, ktoré nemusia byť totožné so stanoviskami Misie OEBS.

Originalno izdanje ove publikacije objavljeno je na srpskom jeziku, u izdanju Stalne konferencije gradova i opština, u Beogradu, 2006 godine.

Najlepše se zahvaljujemo Misiji OEBS i vojvođanskom Sekretarijatu za upravu, propise i nacionalne manjine na pomoći pri prevođenju publikacije na jezike manjina.

The original version of this booklet is published in Serbian language by the Standing Conference of Towns and Municipalities, in Belgrade, 2006.

We would like to thank the OSCE Mission to Serbia as well as the Provincial Secretariat for Regulations, Administration and National Minorities of Vojvodina for helping with the translation of the booklet in to additional languages.

Predslov

O d októbra roku 2000 postúpilo Srbsko k ekonomickým, politickým a sociálnym reformám, pri ktorých sa decentralizačný proces stal jedným z kľúčových zámerov demokratizačnej cesty. Pod týmto procesom sa rozumie presun príslušností, zodpovedností a prostriedkov z ústredných štruktúr na obce a mestá. Lokálne vrchnosti takto silnejú a uspôsobujú sa účinnejšie riešiť vlastné problémy.

Zákon o lokálnej samospráve, vynesенý vo februári 2002, uviedol určitý počet významných novínok do usporiadania novej sústavy a orgánov lokálnej moci. Zlad'ovanie záujmov rozdielnych etnických skupín ustanovením nových lokálnych telies je v samom stredobode podnetov pre uskutočnenie decentralizácie v Srbsku. Zákonom o lokálnej samospráve sa určilo ustanovenie rád pre medzinárodnostné vzťahy, lokálnych telies, ktorých hlavná príslušnosť je ochraňovať a zveľaďovať etnickú rovnosť v multietnických obciach.

V medziach celistvého procesu tvorby demokratického ovzdušia v Srbsku je stála konferencia miest a obcí (SKMO) upriamená na zveľaďovanie a rozvoj lokálnej samosprávy, podporu jej záujmov a prezentáciu spolupráce lokálnych mocí. V súlade s uvedeným SKMO v medziach *Projektu podpory obcí*, uskutočňovaného pod patronátom *Misie OEBS v SČH*, prišlo k vypracovaniu *Sprievodcu činnosťou obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy*, ktorý Vám predkladáme s uspokojením.

Tento sprievodca je výsledkom spolupráce a konzultácií Misie OEBS v Srbsku a Čiernej Hore, SKMO, Ministerstva štátnej správy a lokálnej samosprávy a Strediska pre prieskum etnicít

Srbskej akadémii vied a umení. Jeho zámerom je zabezpečiť podporu etnicky zmiešaným obciam a ich pokusom o utvorenie etnicky tolerantného prostredia, v ktorom požívajú rovnaké práva všetci občania. Vykoná to zjednotením relevantných informácií o etnickom zložení Srbska a uplatnením domáceho a medzinárodného právneho rámca zabezpečujúceho ochranu menšinových práv. Navyše, poskytuje multietnickým obciam vysvetlenia a rady o činnosti rád.

Do sprievodcu sú zaradené aj štúdie o jednotlivých prípadoch, zostavené na podklade návštev jednotlivých obcí. Tieto štúdie môžu mať výnimočný význam pre obecných zamestnancov. Opisujú totiž skúsenosti srbských obcí, pionierok zakladania rád pre medzinárodnostné vzťahy. Navrhnutá je aj listina nezáväzných návrhov súvisiacich s ustanovením a funkciou rád. Sugerujú sa nimi možné riešenia problémov vyskytujúcich sa pri Vašich každodenných aktivitách.

Podľa zákona o lokálnej samospráve majú obecné zhromaždenia úplnú samostatnosť v konštruktívnom požívaní jestvujúceho právneho rámca. Radám tak umožnia stať sa účinnými telesami lokálnej samosprávy v multietnických obciach. Dúfame preto, že sa sprievodca stane užitočnou pomôckou v každodenných aktivitách vašich rád.

Prijmeme všetky Vaše sugescie a idey smerujúce k zlepšeniu jestvujúcej praxe. Budeme Vás všemožne podporovať na spoločnom budovaní demokratickej a tolerantnej lokálnej samosprávy v Srbsku.

Djordje Staničić
generálny tajomník SKMO

Obsah

1. Úvod
 Zámer sprievodcu
 Ako vznikol sprievodca.
 Terminológia
 Ako sa sprievodca číta a používa?

2. Právny podklad pre založenie rád
pre medzinárodnostné
vzt'ahy v multietnických obciach
 Zákon o lokálnej samospráve – článok 63.
 Multietnické obce v Srbsku.

3. Rada pre medzinárodnostné vzt'ahy v
multietnických obciach
 Obce s ustanovenými radami pre
medzinárodnostné vzt'ahy
 Založenie rady a voľba jej členov.
 Postup ustanovenia rady
 Prax jednotiek lokálnych samospráv.
 Navrhovanie a voľba členov rady spomedzi
príslušníkov národnostných menšín.
 Navrhovanie a voľba členov rady spomedzi
príslušníkov srbského národného spoločenstva ..

Účast' občanov v činnosti rady.	
Dilemy lokálnych samospráv v súvislosti s ustanovením rád a voľbou ich členov.	
Kto sú "konzumenti" článku 63.	
Kto narhuje členov rady?	
Ktoré spoločenstvá sú zastúpené v radách?.	
Príslušnosti rady	
Základné príslušnosti.	
Príslušnosti definované uznesením zhromaždenia obce	
Prax lokálnych samospráv v súvislosti s príslušnosťami.	
Dilemy súvisiace s príslušnosťami rady	
Čo sú príslušnosti rady?	
4. Návrhy v súvislosti so založením a činnosťou obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy.	
Všeobecné návrhy.	
Návrhy súvisiace s postupom ustanovenia rady	
Návrhy súvisiace s voľbou členov	
Návrhy súvisiace s príslušnosťami.	
Návrhy súvisiace so spôsobom práce.	
5. Namiesto záveru60	
Dodatok 1: Etnická štruktúra Srbska61	
Dodatok 2: Ochrana práv národnostných menšín71	

1

Úvod

ZÁMER SPRIEVODCU

Po vynesení Zákona o lokálnej samospráve vo februári 2002 boli v našej spoločenskej a právnej praxi ustanovené dovtedy nejestvujúce inštitúcie. Obciam boli prenechané príslušnosti, ktoré mali autómne upraviť. Cieľom týchto opatrení bolo **uskutočnenie decentralizácie a poskytnutie nových oprávnení obciam** v procese silnenia lokálnej demokracie. Podstatnou časťou tohto procesu je občianska iniciatíva, resp. zvýšená zodpovednosť občanov za stav v lokálnych spoločenstvách, v ktorých žijú.

Rada pre medzinárodnostné vzťahy patrí medzi novovzniknuté inštitúcie, ktoré sa zriaďujú v obciach s národnostne zmiešaným zložením obyvateľstva, podľa podmienok zo Zákona o lokálnej samospráve.

Zámerom ustanovenia rady v užšom zmysle je prerokúvanie uznesení obecného zhromaždenia súvisiacich s uskutočňovaním rovnoprávnosti národnostných spoločenstiev, poskytovanie mie-
nok k nim a podnecovanie zákonných iniciatív upravujúcich tieto práva.

V širšom kontexte funkcie týchto telies zahŕňujú aj úpravu iných otázok súvisiacich s uskutočňovaním spoločenskej stability v lokálnom spoločenstve, akými sú: prevencia a riešenie konfliktov, prezentácia tolerancie, rešpektovanie odlišností a silnenie vzájomného etnického dialógu.

V zmysle článku 63 Zákona o lokálnej samospráve jestvuje 68 multietnických obcí. Iba v 18 obciach boli ustanovené rady pre medzinárodnostné vzťahy. V obciach so zriadenými uvedenými telesami sú postrehnuteľné problémy v ich fungovaní, voľbe členov rady a podobne.

Sprievodca činnosťou rád pre medzinárodnostné vzťahy je určený členom rady pre medzinárodnostné vzťahy a príslušným osobám v jednotkách lokálnej samosprávy. Jeho úlohou je oboznámiť ich so základnými pojmami, zákonnými riešeniami a postupmi, s ktorými sa stretávajú členovia rady pre medzinárodnostné vzťahy. Tento text im pomôže **vynájsť sa ľahšie** v otázkach uskutočňovania národnostnej rovnoprávnosti. Pritom treba mať na zreteli skutočnosť, že sa v jednotkách lokálnej samosprávy väčšina národnostných spoločenstiev môže dostať do menšinového postavenia, tiež skutočnosť, že väčšina príslušností rady pre medzinárodnostné vzťahy súvisí s ochranou menšinových práv.

V tomto zmysle je základným poslaním sprievodcu pomôcť obecným zhromaždeniam a občanom rozoznať potrebu ustanovenia rady pre medzinárodnostné vzťahy a príslušným osobám v nich poukázať na spôsob voľby členov rady a pôsobnosť tohto telesa, tiež na problémy a prekážky jestvujúce a možné.

Sprievodca obsahuje aj **návrhy** na zveľadenie práce a založenie a fungovanie rady. Netreba ich však pochopiť ako nepodmienečne a nekriticky uplatňovaný uniformný model. Sú to totiž postrehy, ktoré v určitých prípadoch pomôžu odstrániť prípadné dilemy.

Podstatná hodnota týchto návrhov vyplýva zo skutočnosti, že väčšina z nich vyplynula z praxe jestvujúcich rád pre medzinárodnostné vzťahy a postrehov, poznámok a návrhov členov rady, výborníkov v zhromaždení obce a občanov v multietnických obciach.

AKO VZNIKOL SPRIEVODCA?

V rámci druhej fázy projektu podpory obcí, uskutočňovaného stálou konferenciou miest a obcí za podpory Misie OEBS v Srbsku a Čiernej Hore, sa plánuje príprava a zverejnenie publikácie, ktorá pomôže multietnickým obciam pri zakladaní rád pre medzinárodnostné vzťahy a ich činnosti.

Treba zdôrazniť, že sa bezprostredné výskumy predchádzajúce písaniu sprievodcu a samotné písanie uskutočnili v posledných troch mesiacoch roku 2005. V tomto období sa konali **výskumy** v dvanástich obciach so založenými radami pre medzinárodnostné vzťahy a v štyroch obciach s prebiehajúcim ustanovujúcim procesom.

Iné údaje sa získali rozborom obecných štatútov a iných dokladov, schválených od februára 2002 do konca uplynulého roku, tiež prieskumami pod názvom *Lokálna demokracia a spravovanie multietnických lokálnych spoločenstiev v Srbsku*, uskutočnenými Strediskom pre prieskum etnicít.

TERMINOLÓGIA

V texte sprievodcu sa používajú **pojmy** bližšie určujúce miesto, poslanie a účel obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy. Väčšina z nich je viacvýznamová a preto má z hľadiska disciplíny alebo teoretického zakotvenia rozdielny výklad. Na tomto mieste uvedieme **výklad kľúčových termínov** v zmysle zákonov a praxe v Srbsku.

Národnostne zmiešaná obec

Národnostne zmiešané obce sú tie obce, v ktorých sa jedno národnostné spoločenstvo podieľa nad 5% v celkovom počte obyvateľov alebo sa všetky spoločenstvá podieľajú nad 10% podľa posledného sčítania obyvateľov v Republike Srbsku (Zákon o lokálnej samospráve).

Národnostná menšina

Národnostná menšina je každá skupina štátnych občanov Juhoslovanskej zväzovej republiky, počtom dostatočne reprezentatívna, ktorá napriek skutočnosti, že je menšinou na území Juhoslovanskej zväzovej republiky patrí do niektorej skupiny obyvateľov s dlhotrvajúcou a pevnou spätosťou s územím Juhoslovanskej zväzovej republiky a vlastní príznačnosti, akými sú jazyk, kultúra, príslušnosť k národu, etnická príslušnosť, pôvod a vyznávanie viery, ktorými sa líši od väčšinového obyvateľstva a ktorej príslušníci sa vyznačujú starostlivosťou o spoločné udržiavanie vlastnej identity, kultúry, tradície, jazyka alebo relígie. Národnostnou menšinou sú v zmysle tohto zákona všetky skupiny občanov, ktoré sa nazývajú alebo vyhlasujú za národy, národnostné alebo etnické spoločenstvá, národnostné alebo etnické skupiny, nacionality alebo národnosti...(Zákon o ochrane práv a slobôd národnostných menšín v JZR, článok 2).

Národnostné spoločenstvo

Hoci nedefinovaný pojem v našej právnej sústave on sa uvádza v článku 63 Zákona o lokálnej samospráve a Rokovacom

poriadku Národného zhromaždenia Republiky Srbsko. Je odvodený z pojmu národ a na tieto účely označuje skupinu ľudí rovnakého etnického pôvodu, žijúcu v Srbsku a vlastniacu materský národný štát.

Etnické spoločenstvo

Ako predchádzajúci pojem bez právneho podkladu. Pre ľahšie pochopenie textu použijeme ho ako termín označujúci skupinu ľudí so spoločným etnickým pôvodom bez materského štátu.

AKO SA SPRIEVODCA ČÍTA A POUŽÍVA?

V tejto príručke sa uvádzajú **základné pojmy** súvisiace s inštitúciou rád pre medzinárodnostné vzťahy a **skúsenosťami obcí**, ktoré tieto telesá ustanovili a ich činnosťou. Uvádzajú sa aj **návrhy**, ktoré môžu pomôcť pri zakladaní rád, príslušnostiach týchto telies a ich úloha v postupe rozvoja lokálnej demokracie.

Osobitnú pozornosť treba sústrediť na časti sprievodcu uvádzajúce **príklady dobrej praxe**, ale aj na **dilemy**, na ktoré narážajú jednotky lokálnej samosprávy v činnosti rád pre medzinárodnostné vzťahy.

V **prvej, úvodnej kapitole** sa čitateľ informuje o základných ideách súvisiacich s poslaním a štruktúrou sprievodcu. Poukazuje

sa tu aj na terminológiu a základné metodologické postupy obs-
tarávania a rozboru údajov o činnosti rád pre medzinárodnostné
vzťahy.

V **druhej kapitole** sprievodcu sa uvádza právny podklad
ustanovenia rád pre medzinárodnostné vzťahy a taxatívne sa
napočítajú multietnické obce v Srbsku.

Tretia kapitola je ťažisko sprievodcu. Materiál je usporiadaný
do niekoľkých oddielov, v ktorých sa uvádzajú podmienky Zákona
o lokálnej samospráve a ustanovenie, činnosť a príslušnosti obec-
ných rád pre medzinárodnostné vzťahy. V tejto kapitole sa pou-
kazuje tak na dobrú prax multietnických obcí v činnosti rád, ako
aj na problémy a dilemy jednotiek lokálnej samosprávy.

V **štvrtej kapitole** sa uvádzajú návrhy na zveľadenie činnosti
rád pre medzinárodnostné vzťahy a návrhy, na podklade ktorých
jednotky lokálnej samosprávy účinnejšie zriadia rady, resp. vynesú
zodpovedajúce uznesenia, kandidujú alebo zvolia členov a
dodržia postupy.

Po krátkych záverečných rozboroch sa na konci uvádzajú
dva dodatky k textu. V prvom sa uvádza etnická štruktúra Srb-
ska a multietnické obce v zmysle článku 63 Zákona o lokálnej
samospráve.

Ďalší dodatok sa zaoberá ochranou práv menšinových
spoločenstiev. Hoci základný zámer činnosti rád pre medziná-
rodnostné vzťahy priamo nesúvisí s národnostnými menšinami
ale národnostnými spoločenstvami, do ktorých zaraďujeme aj
srbské aj čiernohorské spoločenstvo, v praxi je činnosť rady naj-
častejšie upriamená na problémy príslušníkov národnostných
menšín.

V snahe zasvätiť členov obecných rád pre medzinárodnostné
vzťahy do zložitej matérie ochrany práv menšín sprievodca spra-

cúva **medzinárodné štandardy** tejto ochrany, inštrumenty stanovené **v domácej ústavnoprávnej sústave** a nakoniec aj uskutočňovanie **menšinových práv v jednotkách lokálnej samosprávy**.

Právny 2

podklad pre založenie rád
pre medzinárodnostné
vzťahy v multietnických
obciach

ZÁKON O LOKÁLNEJ SAMOSPRÁVE – ČLÁNOK 63

Do snáh o zveľadenie medzinárodnostných vzťahov v lokálnych spoločenstvách zaraďujeme **článok 63 Zákona o lokálnej samospráve**¹. Týmto článkom

1 “V národnostne zmiešaných obciach sa zakladá rada pre medzinárodnostné vzťahy, ktorú utvárajú predstavitelia všetkých národnostných a etnických spoločenstiev.

Národnostne zmiešané obce sú v zmysle tohto zákona obce, v ktorých sa podľa posledného sčítania obyvateľstva v Republike Srbsku jedno národnostné spoločenstvo zúčastňuje nad 5% alebo sa všetky spoločenstvá zúčastňujú nad 10% v celkovom počte obyvateľstva.

sa uviedla inštitúcia **obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy** do právneho a spoločenského života. Ich úlohou je sledovať stav a zaoberať sa otázkami uskutočňovania, ochrany a zveľaďovania národnostnej rovnoprávnosti v lokálnych spoločenstvách.

V odseku 1 tohto článku sa ustanovilo nasledujúce: „v národnostne zmiešaných obciach sa zakladá rada pre medzinárodnostné vzťahy, ktorú utvárajú predstavitelia všetkých národnostných a etnických spoločenstiev“.

Znamená to, že zákonodarca obce so zmiešaným národnostným zložením obyvateľstva jednoznačne **zaviazal** založiť rady pre medzinárodnostné vzťahy. Prítom však dodržaním zásady autonómie jednotiek lokálnej samosprávy vymedzil prispôbovívateľný rámec ich ustanovenia. Jednotkám lokálnej samosprávy prenechal možnosť, aby si samostatne zvolili spôsob voľby členov rady a konkretizovali príslušnosti zo zákona.

V rade pre medzinárodnostné vzťahy môžu mať predstavitel'ov spoločenstvá zúčastnené v celkovom obyvateľstve obce nad 1%.

Rada prerokúva otázky uskutočňovania, ochrany a zveľaďovania národnostnej rovnoprávnosti, v súlade so zákonom a štatútom. O svojich stanoviskách a návrhoch rada informuje zhromaždenie obce, ktoré je povinné vyjadriť sa k nim na prvom nasledujúcom zasadnutí a najneskôr za 30 dní.

Návrhy všetkých uznesení, súvisiace s právami národnostných a etnických spoločenstiev, je obecné zhromaždenie povinné predbežne doručiť rade pre medzinárodnostné vzťahy z dôvodu poskytnutia jej mienky.

Rada pre medzinárodnostné vzťahy je oprávnená začať pred Ústavným súdom konanie na posúdenie ústavnosti a zákonnosti uznesenia alebo iného normatívneho aktu obecného zhromaždenia, ak mieni, že sa nimi bezprostredne porušili práva národnostných alebo etnických spoločenstiev v nej zastúpených. Za rovnakých podmienok je tiež oprávnená začať pred Ústavným súdom konanie na posúdenie zladenosti uznesenia alebo iného normatívneho aktu obecného zhromaždenia so štatútom obce.

Pôsobnosť, zloženie a spôsob práce rady pre medzinárodnostné vzťahy sa upraví uznesením obecného zhromaždenia v súlade so štatútom.”

V praxi to znamená, že povinnosťou obcí, ktoré podľa výsledkov posledného sčítania obyvateľstva v Republike Srbsku vyhoveli multietnickým kritériám, resp. **ktoré majú osídlených nad 5% obyvateľov jedného národnostného spoločenstva alebo zúčastnené všetky národnostné spoločenstvá v celkovom obyvateľstve nad 10%** podľa výsledkov posledného sčítania obyvateľstva v Republike Srbsku, je vo svojich štatútoch zakotviť ustanovenie rád pre medzinárodnostné vzťahy (článok 63 odsek 2).

V ďalšom odseku toho istého článku zákona sa spresňuje, že predstiteľov „*v rade pre medzinárodnostné vzťahy môžu mať spoločenstvá s účasťou nad 1% v celkovom obyvateľstve obce*“. Toto znenie je v rozpore s uvedeným prvým odsekom toho istého článku, ktorý jasne určuje, že sú v uvedenom telese zastúpení predstavitelia všetkých národnostných a etnických spoločenstiev. Nie je jasné, prečo zákonodarca uviedol protirečivé ustanovenia a umožnil tak rozdielne výklady.

Hoci zákonodarca v odseku 8 určil, že pôsobnosť práce rady určí obecné zhromaždenie osobitným uznesením, **podklad pôsobnosti sa ustálil v odseku 4 takto**: „rada na podklade zákona a štatútu prerokúva otázky uskutočňovania ochrany a zveľaďovania národnostnej rovnoprávnosti“.

Uvedené znenie spôsobuje dve dilemy:

1. Spojenie *v súlade so zákonom* možno pochopiť v užšom zmysle a prihliadať pritom len na Zákon o lokálnej samospráve. V širšom zmysle môžeme však prihliadať na celkovú ústavnoprávnu sústavu.
2. Skutočnosť, že sa pôsobnosť ustálila zákonom alebo prenechala obecnému zhromaždeniu poukazuje na to, že sa uznesením obecného zhromaždenia iba rozpracoval postup zo štatútu, spravidla zladeného so zákonom, ako aj na to, že sa odsekom 8 umožňuje zmena spôsobu práce na podklade zákona alebo štatútu.

Takýto záver je nie neopodstatnený. Otázka spôsobu práce niektorého telesa je nie totiž „len“ záležitosťou postupu, lebo treba mať na zreteli skutočnosť, že postupom sa činnosť každého telesa alebo orgánu môže zablokovať alebo urobiť bezvýznamnou.

Zdá sa, že uvedenú iniciatívu treba riešiť úradným výkladom príslušného štátneho orgánu. Dovtedy bude pôsobnosť upravená uzneseniami obecných zhromaždení.

Príslušnosti rady vyplývajú z jej pôsobnosti. Jej základné, zákonom stanovené, príslušnosti sú nasledujúce:

- ❑ „informovať o svojich stanoviskách a návrhoch obecné zhromaždenie, ktoré je povinné vyjadriť sa k nim na prvej nasledujúcej schôdzi a najneskôr do 30 dní“;
- ❑ „začať pred Ústavným súdom konanie na posúdenie ústavnosti a zákonnosti uznesenia alebo iného normatívneho aktu obecného zhromaždenia, ak mieni, že bezprostredne porušujú práva národnostných a etnických spoločenských zastúpených v rade pre medzinárodnostné vzťahy a právo za rovnakých podmienok začať pred Ústavným súdom konanie na posúdenie súhlasu uznesenia alebo iného normatívneho aktu zhromaždenia obce so štatútom obce“.

Uznesením obecného zhromaždenia sa **môžu ustáliť aj iné príslušnosti rady**. V takom prípade treba prihliadať na to, aby sa nimi nezasahovalo do príslušností iných pracovných telies obecného zhromaždenia, resp. jeho výkonných alebo iných orgánov.

MULTIETNICKÉ OBCE V SRBSKU

Podľa kritérií z článku 63 Zákona o lokálnej samospráve je v Srbsku 68 multietnických obcí, z čoho sú 41 vo Vojvodine a 27 v ústrednom Srbsku.

Obce vo Vojvodine, v ktorých sa podľa Zákona o lokálnej samospráve vyhovelo podmienkam ustanovenia rady pre medzinárodné vzťahy

OBCE	SPOLU OBYVATEĽOV	SPOLU PRÍSLUŠNÍKOV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN	%
Ada	18.994	15.297	80,54
Alibunar	22.954	8.711	37,95
Apatin	32.813	10.384	31,65
Báč	16.268	7.743	47,60
Báčska Palanka	60.966	10.703	17,56
Bačka Topola	38.245	24.912	65,14
Báčsky Petrovec	14.681	10.412	70,92
Bečej	40.987	22.423	54,71
Bela Crkva	20.367	3.652	17,93
Beočin	16.086	4.230	26,30
Čoka	13.832	8.091	58,49
Indjija	49.609	5.211	10,50
Irig	12.329	1.670	13,55

OBCE	SPOLU OBYVATEĽOV	SPOLU PRÍSLUŠNÍKOV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN	%
Kanjža	27.510	24.964	90,75
Kikinda	67.002	12.792	19,09
Kovačica	27.890	17.775	63,73
Kovin	36.802	7.098	19,29
Kula	48.353	13.325	27,61
Mali Idoš	13.494	8.008	59,34
Nova Crnja	12.705	3.478	27,38
Novi Bečej	26.924	7.119	26,44
Novi Kneževac	12.975	4.884	37,64
Nový Sad – mesto	299.294	48.366	16,16
Odžaci	35.582	4.455	12,52
Pančevo	127.162	22.279	17,52
Plandište	13.377	5.406	40,41
Sečanj	16.377	4.050	24,73
Senta	25.568	21.895	85,63
Šid	38.973	7.210	18,50
Sombor	97.263	30.140	30,99
Srbobran	17.855	5.127	28,71
Sremski Karlovci	8.839	1.422	16,09
Stará Pazova	67.576	10.075	14,91
Subotica	148.401	102.330	68,96
Temerin	28.275	9.284	32,83

OBCE	SPOLU OBYVATEĽOV	SPOLU PRÍSLUŠNÍKOV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN	%
Titel	17.050	1.883	11,04
Vrbas	45.852	10.025	21,86
Vršac	54.369	12.337	22,69
Žabalj	27.513	3.153	11,46
Žitište	20.399	7.038	34,50
Zreňanin	132.051	26.168	19,82

* Zaradené sú tieto národnostné spoločnosti: Juhoslovania, Albánci, Bosniaci, Bulhari, Bunevci, Vlasi, Goranci, Maďari, Macedónci, Moslimovia, Nemci, Rómi, Rumuni, Rusi, Rusíni, Slováci, Slovinci, Ukrajinci, Chorváti a Česi.

Zdroj: Stredisko pre prieskum etníc, Výskum: Spravovanie multietnických obcí, 2004-2005

Obce v ústrednom Srbsku, v ktorých sa podľa Zákona o lokálnej samospráve vyhovelo podmienkam ustanovenia rád pre medzinárodnostné vzťahy

OBCE	SPOLU OBYVATEĽOV	SPOLU PRÍSLUŠNÍKOV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN	%
Babušnica	15.734	1.219	7,75
Bela Crkva	14.381	1.272	8,85
Bojnik	13.118	1.391	10,60

OBCE	SPOLU OBYVATEĽOV	SPOLU PRÍSLUŠNÍKOV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN	%
Boljevac	15.849	4.663	29,42
Bor	55.817	12.758	22,86
Bosilegrad	9.931	7.378	74,29
Bujanovac	43.302	27.656	63,87
Dimitrovgrad	11.748	6.433	54,76
Doljevac	19.561	1.106	5,65
Golubac	9.913	1.051	10,60
Koceljeva	15.636	875	5,60
Kučevo	18.808	5.476	29,12
Majdanpek	23.703	3.145	13,27
Medveđa	10.760	2.951	27,43
Negotin	43.418	3.877	8,93
Nova Varoš	19.982	1.680	8,41
Novi Pazar	85.996	67.612	78,62
Petrovac	34.511	4.324	12,53
Preševo	34.904	31.487	90,21
Priboj	30.377	7.187	23,66
Prijepolje	41.188	17.221	41,81
Sjenica	27.970	21.232	75,91
Surdulica	22.190	3.306	14,90
Tutin	30.054	28.605	95,18

OBCE	SPOLU OBYVATEĽOV	SPOLU PRÍSLUŠNÍKOV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN	%
Vranje	87.288	5.436	6,23
Žagubica	14.823	3.378	22,79
Žitorada	18.207	1.171	6,43

* Zaradené sú tieto národnostné spoločenstvá: Juhoslovania, Albánci, Bosniaci, Bulhari, Bunevci, Vlasi, Gornaci, Maďari, Macedónci, Moslimovia, Nemci, Rómi, Rumuni, Rusi, Rusíni, Slováci, Slovinci, Ukrajinci, Chorváti a Česi.

Zdroj: Stredisko prieskumu etnicít, Prieskum: Spravovanie multietnických obcí, 2004-2005

3

Rada

pre medzinárodnostné
vzt'ahy v multietnických
obciach

OBCE S USTANOVENÝMI RADAMI
PRE MEDZINÁRODNOSTNÉ
VZŤAHY

Podľa údajov do začiatku decembra 2005, obstaraných Stálou konferenciou miest a obcí a Strediskom pre prieskum etnicít, boli rady pre medzinárodnostné vzt'ahy založené v šesťnástich vojvodinských obciach a vo dvoch obciach ústredného Srbska. Vo všetkých obciach boli vymenovaní členovia rád.

**Obce vo Vojvodine s ustanovenými radami pre
medzinárodnostné vzt'ahy**

Ada
Apatin

Bečej
Kovačica
Kovin
Nový Bečej
Nový Sad
Odžaci
Plandište
Subotica
Temerin
Vršac
Žabalj
Žitište
Zreňanin
Novi Kneževac

V práci šestnástich uvedených obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy vo Vojvodine sú zúčastnení predstavitelia čiernohorského, bunevského, chorvátskeho, macedónskeho, maďarského, rumunského, rómskeho, slovenského a srbského spoločenstva.

V obciach Báč, Báčska Palanka, Bačka Topola, Bela Crkva, Beočin, Irig, Kanjiža, Kula, Nova Crnja, Pančevo, Sremski Karlovci, Sremska Mitrovica, Stará Pazova, Sečanj, Senta, Srbobran, Titel a Vrbas sa štatútmi určilo ustanovenie rád pre medzinárodnostné vzťahy, ale sa tieto telesá nateraz neustanovili.

Obce v ústrednom Srbsku s ustanovenými radami pre medzinárodnostné vzťahy

Prijepolje
Priboj

Na území ústredného Srbska je v zmysle článku 63 Zákona o lokálnej samospráve **27 multietnických obcí**. Medzi národnostné spoločenstvá, ktorých predstavitelia majú byť zastúpení v obecných radách pre medzinárodnostné vzťahy patria Albánci, Bosniaci, Bulhari, Čiernohorci, Moslimovia, Rómi, Srbi, Vlasi a Juhoslovania, ktorí sa podieľajú nad 2% v obyvateľstve obcí Bosilegrad a Dimitrovgrad, prevažne obývaných príslušníkmi bulharskej národnostnej menšiny.

Obce Aleksandrovac, Bujanovac, Bosilegrad, Dimitrovgrad, Kraljevo, Leskovac, Malo Crniće a Nova Varoš tiež vo svojich štatútoch ustanovili založenie rád pre medzinárodnostné vzťahy, ale doteraz nevyniesli uznesenia o ich založení, ani rozhodnutia o vymenovaní alebo voľbe členov rady. Je však zaujímavé, že obce Leskovac (zo 156 252 obyvateľov je 6989 Rómov alebo 4,47%), Kraljevo (zo 121 707 obyvateľov je len 876 Rómov alebo 0,72% z celkového obyvateľstva nie sú Srbi), Malo Crniće (spolu 13 853 obyvateľov, z čoho je 401 alebo 2,89% Vlachov a 194 alebo 1,40% Rómov) a Aleksandrovac, v ktorej je až 98,79% srbských obyvateľov, ktoré v zmysle Zákona o lokálnej samospráve nie sú multietnické, svojimi štatútmi určili ustanovenie rád pre medzinárodnostné vzťahy.

ZALOŽENIE RADY A VOLBA JEJ ČLENOV

Rada pre medzinárodnostné vzťahy sa zakladá v obciach s národnostne zmiešaným zložením obyvateľstva, podľa podmienok z článku 63 Zákona o lokálnej samospráve (Kapitola II).

Postup ustanovenia rady

Postup ustanovenia obecnej rady pre medzinárodnostné vzťahy **je prenechaný obecnému zhromaždeniu**. Postup sa začína potvrdením multietnickej obce, určenej štatútom, a zákonného záväzku zriadenia rady pre medzinárodnostné vzťahy a končí sa vynesením rozhodnutia obecného zhromaždenia o zriadení rady a vymenovaní jej členov. Medzičasom prebieha postup voľby členov.

❖ Priebeh postupu:

1. Definovanie rady v štatúte obce;
2. Podnet k ustanoveniu rady;
3. Navrhovanie členov rady a konzultácie o navrhnutých kandidátoch;
4. Uznesenie obecného zhromaždenia o pôsobnosti, zložení a spôsobe práce rady pre medzinárodnostné vzťahy;
5. Rozhodnutie obecného zhromaždenia o zriadení rady pre medzinárodnostné vzťahy a vymenovanie jej členov.

Väčšina obcí zriadila rady opísaným postupom. Obecné štatúty najčastejšie obsahujú **článok upravujúci ustanovenie rady** a všetky iné uznesenia a záväzky sa prenechávajú obecnému zhromaždeniu.²

Po tomto nasleduje určitá medzera v postupe, lebo sa v zákone a štatútoch spravidla neurčil **iniciátor založenia rady**, resp. kandidačný postup pre členov rady. Nasvedčuje tomu skutočnosť, že sú rady ustanovené len v osemnástich obciach z úhrne šesťdesiatosem multietnických obcí v Srbsku, ktoré sú povinné ustanoviť ich.

Dlhé obdobie medzi ustálením štatutárneho záväzku obce založiť radu a vynesením uznesenia obecného zhromaždenia tiež nasvedčuje o potrebe ujasnenia tejto otázky.

Vo väčšine obcí s konštituovanou radou **obecné zhromaždenie bolo podnecovateľom**.

Po fáze podnetu nasleduje postup **navrhovania kandidátov** na členov rady. V súvislosti s touto časťou postupu boli postrehnuté rozdielne skúsenosti v jednotkách lokálnej samosprávy.

Väčšinou sa dodržiava **všeobecná zásada o zastúpení** predstaviteľov všetkých národnostných a etnických spoločenstiev, ktoré sa na 1% podieľajú v celkovom obyvateľstve obce v rade. Keďže však pokyny k navrhovaniu kandidátov nejestvujú, vyskytujú sa určité pochybnosti a nenáležitosti.

2 ² Príklady: vidieť štatúty obcí: Ada (Službeni list číslo 22/2004); Bečež (Službeni list číslo 3/2002); Apatin (2002); Žabalj (Službeni list číslo 6/2002); Zreňanin (Úradný vestník číslo 3/2002); Žitište (Službeni list číslo 4/2005); Kovačica (Úradný vestník číslo 5/2002); Subotica (Službeni list číslo 19/2002); Nový Sad (Úradný vestník číslo 11/2002); Plandište (31. mája 2002); Temerin (Službeni list číslo 4/2002).

Prax jednotiek lokálnych samospráv

Navrhovanie a voľba členov rady spomedzi príslušníkov národnostných menšín

- ❑ V niektorých obciach sú navrhovatelia kandidátov z radov národnostných menšín **národnostné rady národnostných menšín** (dodatok 2, str. 71). Členov rady v obciach Apatin, Kovačica, Zreňanin a Žabalj navrhovali bezprostredne národnostné rady národnostných menšín.
- ❑ V **Obci Novi Bečej** sa iniciatíva k založeniu rady a navrhovanie členov upravili Uznesením o založení rady, vynesným na zasadnutí obecného zhromaždenia 29. marca 2005. V tomto doklade sa podrobne napočítujú národnostné a etnické spoločenstvá, ktoré sa v celkovom obyvateľstve obce podieľajú nad 1% a potom sa spresňuje, že každé spoločenstvo, ktoré tejto podmienke vyhovel je v rade zastúpené dvomi predstaviteľmi. Tým istým aktom sa predvída, že obecné zhromaždenie začína postup voľby členov rady, ako aj to, že právo navrhovať majú skupiny občanov, resp. najmenej 10 príslušníkov určitého spoločenstva; výborníci v obecnom zhromaždení môžu avrhnuť kandidáta spoločenstva, do ktorého patria a nakoniec združenie registrované na ochranu národných, etnických, kultúrnych a iných príznačností spoločenstiev. Spolu s návrhom je nevyhnutné doručiť aj osobné údaje o kandidátovi, písomnú vyhlášku kandidáta o príslušnosti k národu a doklad o tom, že návrh podal oprávnený navrhovateľ.
- ❑ Ďalšia príznačnosť v súvislosti s navrhovaním kandidátov na členov rady spomedzi národnostných menšín sa vyskytuje v Uznesení o pôsobnosti, zložení a spôso-

be práce rád pre medzinárodnosť vzťahy **Obce Plandište**, podľa ktorého sú v rade zastúpení nasledujúci predstavitelia národnostných menšín osídlených v obci: Maďari, Rumuni, Slováci, Macedónci a Rómi. Rada pozostáva z desiatich členov zvolených na podklade návrhov združení národnostných menšín zastúpených v obecnej rade alebo miestnych spoločenstvách, v ktorých sa národnostné menšiny a etnické spoločenstvá podieľajú nad 50% v celkovom obyvateľstve osídlenia.³

V rozpore s formalizovaným a z hľadiska postupu dobre upraveným procesom navrhovania kandidátov spomedzi príslušníkov národnostných menšín v obciach Bečeja a Plandište vo väčšine obcí tento proces zriaďovania rád prebieha iným spôsobom – občas na podklade nedostatočne jasného postupu.

- ❑ V tomto zmysle treba poukázať na postup navrhovania členov rady spomedzi príslušníkov národnostných menšín v **meste Nový Sad**. Totiž Uznesením o pôsobnosti, zložení a spôsobe práce rady pre medzinárodnosť vzťahy mesta Nový Sad, vynesným 9. septembra 2005⁴ sa určilo, že sa členovia rady, príslušníci národnostných menšín, volia spomedzi renomovaných občanov národ-

3 V zložení rady v Obci Plandište nie sú predstavitelia srbského spoločenstva. Majúc na zreteli skutočnosť, že sa srbské spoločenstvo podieľa v obyvateľstve nad 60%, ako aj povahu práce rady pre medzinárodnosť vzťahy nejestvujú spoločensky alebo právne opodstatnené dôvody, aby predstavitelia tohto spoločenstva neboli zastúpení v práci tohto telesa. Na druhej strane, keďže absolútnu väčšinu v Zhromaždení obce Plandište, ktoré vyneslo všetky spomenuté uznesenia utvárajú výborníci podmienenčne povedané “väčšinových” politických strán, je možné, že si tieto neželali zúčastniť sa v práci týchto telies. Predsa sa však zdá, že tu ide o nedostatočnú rozvážnosť pri utváraní rád, nie o zlé úmysly alebo nedbalosť.

4 Úradný vestník mesta Nový Sad, ročník XXII – číslo 11, 24. júna 2002

nostných a etnických spoločenstiev na podklade návrhov ich národnostných spoločenstiev a konzultácií s predstaviteľmi organizácií národnostných a etnických spoločenstiev pôsobiacich v meste.

Spôsob úpravy práva navrhovania kandidátov v meste Nový Sad poskytuje však možnosť zablokovania ustanovenia tohto telesa a prípadnej obštrukcie jeho neskoršej činnosti. V praxi by to však mohlo vyzerať tak, že početné menšinové organizácie, skupiny občanov, nezávislí kandidáti navrhnú kandidátov a že sa po konzultáciách s menšinovými organizáciami pôsobiacimi v meste na podklade nedostatočne ujasnených kritérií určia a na voľbu navrhnú kandidáti, ktorí nevlývajú účinne na neskoršie vynesenie uznesení.

- ❑ Podobná situácia bola postrehnutá aj v **Obci Žitište**, kde sa pri navrhovaní kandidátov spomedzi predstaviteľov menšinových národnostných spoločenstiev Maďarov, Slovákov, Rumunov a Rómov nevykonali konzultácie s ich národnostnými radami a usporiadaná bola verejná rozprava, v ktorej sa nezúčastnili predstavitelia opozičných politických strán a väčšia časť ich voličov.⁵

Prípady nekonzultovania národnostných rád pri voľbe členov spomedzi predstaviteľov národnostných menšín a nevymedzenia jasných kritérií voľby vážne porušujú legitimitu voľby členov rady.

- ❑ K rôznorodosti kandidovania a voľbe členov obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy prispieva aj uznesenie⁶ o založení tohto telesa v **Obci Odžaci**, podľa ktorého má rada siedmich členov, z čoho sa predseda a dvaja členovia

5 Príslušné orgány v Obci Žitište sa snažili tento problém prekonať neformálnym uznesením o tom, že sa na zasadnutia rady povolajú predstavitelia národnostných rád národnostných menšín osídlených v obci.

6 ZO Odžaci číslo 011-1/2005-1 z 31. januára 2005

volia spomedzi výborníkov obecného zhromaždenia a štyria členovia spomedzi predstaviteľov srbského, maďarského, slovenského a rómskeho spoločenstva. Návrh rozhodnutia o vymenovaní členov rady pripravuje Komisia pre kádrové a administratívne otázky a pracovné vzťahy ZO z vlastného podnetu alebo na podklade návrhu rady miestnych spoločenstiev alebo združení, ktoré zastupujú národnostné, resp. etnické spoločenstvá.

Pri voľbe členov rady spomedzi predstaviteľov národnostných a etnických spoločenstiev sa prihliadalo na rozdielne kritériá ustáľovania národnostných a etnických spoločenstiev. Kým totiž všetky spoločenstvá boli definované ako národnostné spoločenstvá, rómske spoločenstvo bolo definované ako etnické. V zmysle Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín je takýto prístup prekonaný, lebo sa ním príslušníkom rómskeho spoločenstva uznáva status národnostnej menšiny so všetkými prislúchajúcimi právami zo zákona.

- ❑ Na 17. zasadnutí **Zhromaždenia obce Subotica** konanom 18. novembra 2005 bolo vynesené Uznesenie o pôsobnosti, zložení a spôsobe práce rady pre medzinárodnostné vzťahy, na podklade ktorého bolo zriadené toto teleso, v súlade s národnostným zložením obyvateľstva obce. V rade pozostávajúcej z deviatich členov sú zastúpení štyria príslušníci maďarského spoločenstva, dvaja príslušníci srbského spoločenstva a po jednom príslušníkovi chorvátskeho, bunevského a čiernohorského spoločenstva. Vzhľadom na skutočnosť, že v obci podľa posledného sčítania žije 0,97% rómskeho obyvateľstva, do práce rady bez práva rozhodovania je zapojený aj predstaviteľ tohto spoločenstva.

Členovia rady sa volia spomedzi výborníkov. Vymenúva ich zhromaždenie obce na podklade návrhu predsedu

obce, ktorý záväzne vykoná predbežné konzultácie s príslušnými národnostnými radami o voľbe členov rady spomedzi príslušníkov národnostných menšín.

Keďže sa členovia rady v Obci Subotica volia spomedzi výborníkov, zostáva otvorená otázka mechanizmu voľby členov rady spomedzi predstaviteľov spoločností, ktoré prípadne nezískajú výbornícke miesta v zložení obecného zhromaždenia.

V obciach **Odžaci** a **Subotica** sa pri voľbe členov rady vyhovelo tak etnickému kritériu, ako aj kritériu príslušnosti k určitej politickej strane. V niekoľkých obciach, akými sú **Temerin, Nový Sad, Novi Kneževac, Žitište**, politické strany nepriamo ale rozhodujúco vplývali na navrhovanie a voľbu kandidátov.

Navrhovanie a voľba členov rady spomedzi príslušníkov srbského národného spoločenstva

Najzávažnejším problémom, ktorý treba riešiť je navrhovanie a voľba členov rady, ktorí zastupujú srbské spoločenstvo. Srbi sú totiž väčšinovým obyvateľstvom v päťdesiatich piatich multietnických obciach a vo významnom počte sa podieľajú v obyvateľstvetrinástichobcí, v ktorých príslušníkom národnostných menšín prislúcha absolútna väčšina v obyvateľstve. Iba táto skutočnosť poukazuje, že sú príslušníci srbského spoločenstva pre svoj väčšinový status najzodpovednejší za stav a stabilitu medzinárodnostných vzťahov. Preto je voľba členov srbského spoločenstva v obecných radách nanajvýš závažná. Keďže však nejstujú generálne pokyny k riešeniu tohto problému, v obciach sa uviedla rozdielna prax.

- V **Obci Žabalj** navrhuje predstaviteľov srbského spoločenstva Srbská pravoslávna cirkev, resp. jej obecná farnosť. Tu však treba upozorniť na skutočnosť, že Srbská

pravoslávna cirkev je iba jedným z možných navrhovateľov. V súlade s ústavnoprávnou sústavou krajiny sú všetky cirkevné a náboženské spoločenstvá zaradené do plánu civilnej spoločnosti a vo formálno-právnom zmysle sú rovnoprávne s mimovládnyimi organizáciami, kultúrnymi združeniami a inými organizáciami pôsobiacimi v lokálnych samosprávach. Avšak, reálny vplyv tradičných inštitúcií, akou je SPC, je omnoho väčší od vplyvu väčšiny iných civilných organizácií. V tomto zmysle sú oprávnené očakávania jednotiek lokálnej samosprávy o tom, že legitimita členov rady navrhnutých touto inštitúciou, resp. obecným cirkevným snemom SPC bude spočívať na dôvere prechovávanej k nim v rámci tejto inštitúcie.

Problém môže však vzniknúť vtedy, keď lokálne samosprávy požiadajú aj iné cirkvi a náboženské spoločenosti navrhovať svojich členov do rady. V takom prípade sa stratí základný zmysel ustanovenia rady a jej príslušnosti sa najpravdepodobnejšie presunú z prerokovania medzinárodnostných otázok na náboženské vzťahy a problémy.

- ❑ V **Obci Zreňanin** členov rady spomedzi príslušníkov srbského spoločenstva, ale aj menšinových spoločenstiev, ktoré nemajú zvolené národnostné rady navrhuje a vymenúva Komisia pre kádrové a administratívne otázky a pracovné vzťahy zhromaždenia obce.
- ❑ Už bolo povedané, že v **Meste Nový Sad** nebola zodpovedajúcim spôsobom vykonaná voľba členov rady spomedzi príslušníkov národnostných menšín. Podobná situácia je aj pri voľbe členov rady zastupujúcich srbské spoločenstvo. Piatí členovia z úhrne deviatich členov rady sú totiž príslušníci srbského spoločenstva a zdá sa, že sa volia spomedzi príslušníkov politických strán zastúpených v zhromaždení mesta. Takýto spôsob voľby a zloženia rady, totožný spôsobu v obciach Žitište a

Prijepolje, poskytuje možnosť majorizácie menšinových národnostných spoločenstiev.

- V **Obci Apatin** sa uznesením o založení rady, schváleným výborníkmi⁷ ustanovilo, že sa členovia rady volia na podklade etnickej príslušnosti občanov, že sú navrhovatelia členov volených spomedzi príslušníkov národnostných menšín národnostné rady národnostných menšín, ktoré sa v obyvateľstve obce podieľajú nad 1% a z predstaviteľov srbského spoločenstva, občanov srbského pôvodu. Rozhodnutím z 3. októbra toho istého roku za členov rady boli vymenovaní po dvaja predstavitelia srbského, maďarského a chorvátskeho spoločenstva a po jednom predstaviteľovi príslušníci rumunského a rómskeho spoločenstva.⁸

Účast' občanov v činnosti rady

Jediná obec, ktorá pri navrhovaní a voľbe členov rady podriadila etnickú zásadu a záujem politických strán zastúpených v zhromaždení obce občianskej zásade je **Obec Ada**. Článkom 63 Štatútu Obce Ada⁹ sa určilo, že sa v obci zakladá rada pre medzinárodnostné vzťahy, v práci ktorej sa zúčastňujú predstavitelia všetkých národnostných a etnických spoločenstiev v obci. Avšak, článkom 65 Štatútu ZO Ada sa ustálilo, že sa pôsobnosť, zloženie, spôsob práce a voľba členov rady upravia osobitným uznesením zhromaždenia obce. Toto uznesenie¹⁰ bolo vynesené o tri roky neskôr, 21. apríla 2005. Ním sa potvrdili príslušnosti vyplývajúce zo štatútu obecného zhromaždenia, resp. Zákona o

7 Službení list SO Apatin, číslo 8 z 23. mája 2005

8 Službení list SO Apatin číslo 11 z 3. októbra 2005

9 Službení list opštine Apatin číslo 22/2004

10 Uznesenie o pôsobnosti, zložení a spôsobe práce rady pre medzinárodnostné vzťahy, ZO Ada, číslo 02-23/2005-01 z 21. apríla 2005

lokálnej samospráve. Tretia časť tohto uznesenia sa vzťahuje na voľbu členov rady v tom zmysle, že v práci tohto telesa, okrem výborníkov, **môžu byť zastúpení aj občania**, ale že predsedajúci musí byť výborník, aby tak účinne zastupoval stanoviská tohto stáleho pracovného telesa obecného zhromaždenia pred výborníkmi a inými obecnými orgánmi.

Spomenutému uzneseniu predchádzalo Rozhodnutie o zriadení rady pre medzinárodnosť vzťahy, na základe ktorého možno uzavrieť, že sa v práci tohto telesa zúčastňujú občania a nie predstavitelia národnostných spoločenstiev. Hoci je zrejmé, že sa v práci tohto telesa zúčastňujú príslušníci viacerých národov, Srbi, Maďari, Rómi, rozhodujúce kritérium ich voľby nebola príslušnosť k národu a etnická príslušnosť, ale výbornícky status alebo návrh občanov, na podklade ktorého získali mandát v štvorročnom období zastupovať ich záujmy v tomto telese.

Dilema lokálnych samospráv v súvislosti s ustanovením rád a voľbou ich členov

Kto sú „konzumenti“ článku 63?

V článku 63 Zákona o lokálnej samospráve sa výslovné spresňuje, že sa **rady zriadujú za účelom uvedenia rovnoprávnosti národnostných spoločenstiev v multietnických obciach**. Vzhľadom na to, že sú tým istým článkom stanovené kritériá, na podklade ktorých je niektorá obec multietnická (nad 5% príslušníkov jedného spoločenstva alebo nad 10% príslušníkov všetkých spoločenstiev v celkovom obyvateľstve obce podľa posledného súpisu obyvateľstva) je zrejmé, že **užívatelia zákona sú národnostné (etnické) spoločenstvá, ktoré v obci zastupujú menšinu**. Zákon v tom zmysle nerobil

rozdiel medzi príslušníkmi srbského spoločenstva, Čiernohorcami a príslušníkmi národnostných menšín.

Ak však súhlasíme s výkladom, že nositelia práv z článku 63 sú národnostné spoločenstvá, situácia sa komplikuje. Potom v zmysle zákona v každej obci, v ktorej sa niektoré národnostné spoločenstvo, aj srbské, podieľa na 5% v celkovom obyvateľstve obce a ešte jedno spoločenstvo (menšina) na 1%, treba zriadiť radu pre medzinárodnostné vzťahy.

Na druhej strane aj prax lokálnych samospráv a obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy, ktoré najčastejšie svoju činnosť sústreďujú na problémy národnostných menšín privádza do pomýkova. Vzhľadom na etnické zloženie obyvateľstva Srbska, ako aj regionálne a lokálne príznačnosti a problémy, na ktoré narážajú obce v súvislosti s postavením národnostných menšín a uskutočňovaním ich práv **reálna pôsobnosť obecných rád** pre medzinárodnostné vzťahy sa právom upriamila na otázky rovnoprávnosti príslušníkov národnostných menšín a ich spoločenstiev.

V jestvujúcich spoločenských a právnych podmienkach dilemy môže ujasniť úprava článku 63 Zákona o lokálnej samospráve použitím presnejších termínov – srbské národné spoločenstvo a príslušníci národnostných menšín. Podnetom k takejto zmene článku 63 môže byť článok 55 Charty o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách, ktorým sa stanovuje, že sú členské štáty štátneho spoločenstva Srbska a Čiernej Hory „*povinné uplatňovať opatrenia na zveľadenie úplnej a účinnej rovnoprávnosti príslušníkov národnostných menšín a tých čo prislúchajú k väčšine vo všetkých oblastiach ekonomického, sociálneho, politického a kultúrneho života*“. Hoci tento článok ústavy priamo súvisí s opatreniami afirmatívnej akcie, nepriamo súvisí aj so všetkými inými otázkami, aj tými, keď menšinové spoločenstvo znáša skutočnú škodu v dôsledku nerovnoprávneho spoločenského postavenia.

Kto navrhuje členov rady?

V praxi sú najčastejšími **navrhovateľmi** výborníci obecných zhromaždení, národnostné rady národnostných menšín, Srbská pravoslávna cirkev, skupina občanov, kultúrne združenia národnostných menšín, mimovládne organizácie.

Základná dilema k tejto otázke súvisí s tým, kto podnieti zriadenie rady, obstará návrhy kandidátov a mienku k nim od inštitúcií spoločenstva, ktoré budú zastupovať. V tomto zmysle treba uzneseniami o zriadení rady **oprávniť jednu inštitúciu** v zhromaždení obce, aby zriadenie rady **podnietila** a stanovila **postup zriadenia** rady.

Ktoré spoločenstvá sú zastúpené v radách?

Okrem dilemy v súvislosti s oprávneniami navrhovateľa členov obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy je v niektorých obciach prítomný aj **problém súvisiaci so zastúpenosťou národnostných spoločenstiev** v týchto telesách. V menšom počte obcí prevláda mienka, že členovia rady majú byť iba predstavitelia národnostných menšín a nie aj predstavitelia srbského spoločenstva. Zdá sa, že takéto chápanie nie je totožné s intenciou zákonodarcu zriadiť telesá, v ktorých budú zúčastnení predstavitelia všetkých národnostných spoločenstiev, ktoré v multietnických obciach vyhovelí kritériu početnosti stanovenému článkom 63 Zákona o lokálnej samospráve.

PRÍSLUŠNOSTI RADY

Príslušnosti rady možno rozdeliť do:

- a) základných príslušností **vyplývajúcich z odseku 4 a 7 článku 63**
- b) príslušností **definovanými uzneseniami** zhromaždenia obce.

Základné príslušnosti

V súvislosti so základnými príslušnosťami súvisiacimi s otázkami národnostnej rovnoprávnosti treba spomenúť aj to, že ich **dosvedčuje a dodatočne definuje zhromaždenie obce**. V rámci týchto príslušností **rada poskytuje mienku** ku každému návrhu zhromaždenia obce súvisiacemu s národnostnou rovnoprávnosťou a **je oprávnená začať konanie** pred príslušným súdom, ak mieni, že je uznesenie zhromaždenia obce v rozpore so štatútom obce.

Z uskutočňovania týchto príslušností vyplývajú dve otvorené otázky: prvá súvisí s definovaním pojmu národnostnej rovnoprávnosti a druhá s mechanizmom utvorenia účinnej práce rady v zhromaždení obce.

Ťažšie riešiteľná je otázka definovania národnostnej rovnoprávnosti.

V širšom zmysle sa národnostná rovnoprávnosť uskutočňuje v každom úseku spoločenského života: vzdelávaní, zamestnávani, informovaní, hospodárstve, spoločenských vzťahoch, tiež pri úprave územného plánu obce a infraštruktúry. Takýto

výklad uvedeného pojmu by potom mal za dôsledok, že rada pre medzinárodnostné vzťahy bude rozoberať veľký počet návrhov uznesení zhromaždenia obce.

V užšom zmysle pojem národnostnej rovnoprávnosti v zmysle uskutočňovania článku 63 súvisí s prípadmi, keď zhromaždenie obce vynáša uznesenia súvisiace s uskutočňovaním osobných a hromadných práv príslušníkov národnostného spoločenstva, kam zaraďujeme: rovnoprávne zamestnávanie vo verejných službách, úradné používanie jazyka a písma menšinových národnostných spoločenstiev, siet' ustanovizní predškolských a základných škôl, vymenovanie riaditeľov verejných ustanovzní, zastúpenosť spoločenstiev v prostriedkoch verejného informovania založených zhromaždením obce a iné.

Mechanizmy, ktoré treba vyvinúť, aby bola činnosť rady pre medzinárodnostné vzťahy účinná, súvisia s **riadnym a včasným doručovaním návrhov** zhromaždení obcí členom rady. Jednotky lokálnej samosprávy doručujú v praxi materiál selektívne, najčastejšie oneskorene. Vzhľadom na to, že rady málokedy zasadajú a že sa do decembra 2005 nezaznamenala podstatnejšia reakcia rady k uzneseniam obecných zhromaždení, možno uzavrieť, že rady neusmerňujú svoju činnosť na svoje základné príslušnosti a že sa zaoberajú vedľajšími činnosťami.

V jednotlivých obciach bolí totiž dôvodom zasadnutia rady zrážky medzi obyvateľmi rozdielnych národných príslušností. Hoci tieto počínania patria do príslušnosti polície a súdnych orgánov, členovia rady reagovali na ne v období po konflikte. Takéto počínania si pozornosť zasluhujú, ale nepatria do základných príslušností rady.

Príslušnosti definované uznesením zbrromaždenia obce

Príslušnosti, ktoré obecné zhromaždenie určuje svojím uznesením sú **značne širšie koncipované** a často **stotožnené s príslušnosťami iných pracovných telies** obecného zhromaždenia.

Je charakteristický príklad Uznesenia o zriadení rady pre medzinárodnostné vzťahy Obce **Apatin**, ktorým sa stanovilo, že zábery činnosti tohto telesa sú nasledujúce: zveľadenie činnosti lokálnej samosprávy, vzájomná etnická tolerancia, ochrana ľudských práv, zachovanie etnickej a kultúrnej identity spoločenstva, zasadzovanie sa za multikultúrnosť, pestovanie občianskych hodnôt a tradícií spolužitia. Sú upriamené proti prejavom nenávisťi a xenofóbie. Sú upriamené k rozvoju civilnej spoločnosti a demokratickej verejnosti, utvoreniu podmienok použitia menšinových jazykov pri prejavoch a verejnej komunikácii, podnecovaniu oznamovacích prostriedkov afirmovať tradíciu, kultúru a jazyky všetkých národnostných a etnických spoločenstiev a spoluprácu občanov, MVO a jednotiek lokálnej samosprávy, tiež príslušnosti súvisiace s uskutočňovaním národnostnej rovnoprávnosti vo vzdelávaní, kultúre, spoločenskom organizovaní, pri výkone administratívnej moci a organizovaní obecných verejných služieb, verejnej komunikácie, zamestnávania a ochrany kultúrnych pamiatok.

V uznesení sa stanovilo, že rada pre medzinárodnostné vzťahy v obci Apatin môže podnikat' opatrenia za účelom zamedzenia etnických tenzií a v tom zmysle robiť a podnecovať opatrenia za účelom lepšieho spolužitia národnostných a etnických spoločenstiev a utvorenia priaznivejšieho spoločenského ovzdušia v obci. Rada podniká aj opatrenia súvisiace so sociálno-ekonomickými otázkami príslušníkov etnických spoločenstiev. V tom zmysle sa určilo, aby „*rada podnikala aktivity, ktoré sú vo funkcii*

rovnomernej účasti príslušníkov všetkých národnostných a etnických spoločenstiev na území obce v rozvoji a silnení drobného a stredného podnikateľstva“; ako aj aby „rada venovala osobitnú pozornosť rovnomernej zamestnanosti príslušníkov všetkých národnostných a etnických spoločenstiev na území obce, ako aj tomu, aby prostriedky dotácie, určené rozvoju drobného a stredného podnikateľstva a iným aktivitám v oblasti hospodárskeho a celospoločenského života, boli rovnako dostupné príslušníkom všetkých národnostných a etnických spoločenstiev na území obce.“¹¹

Takto určené príslušnosti **prekonali zámer zákonodarcu** že sa rada pre medzinárodnostné vzťahy bude zaoberať uskutočňovaním národnostnej rovnoprávnosti v obci, resp. rozborom uznesení obecného zhromaždenia súvisiacich s postavením národnostných a etnických spoločenstiev, poskytovaním mienky k nim a tiež aj iniciatívou k súdnej ochrane v prípade porušovania práv.

V tom zmysle by sa **príslušnosti obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy**, súvisiace s rovnoprávnosťou národnostných spoločenstiev pri zamestnávaní, usmerňovali na sledovanie ich rovnomernej zastúpenosti v obecných verejných službách. Hoci rozhodnutia obce Apatin legitimitu čerpajú z článku 55 Charty o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách, zároveň poukazujú aj na to, že príslušnosti rady môžu vyplývať aj zo zákonom určených kompetencií a zapojenia sa do zložitých spoločenských pomerov v multietnickom prostredí.

Zhromaždenie obce **Zreňanin** Uznesením o rade pre medzinárodnostné vzťahy¹² definovalo základy príslušnosti rady pre medzinárodnostné vzťahy. Zároveň však určilo, že rada môže z dôvodu rozoberania jednotlivých otázok zo svojej pôsobnosti zriadiť pracovnú skupinu alebo splnomocniť jednotlivých členov prerokúvaním určitých otázok a následným informovaním rady.

11 Článok 13 Uznesenia o založení rady pre medzinárodnostné vzťahy ZO Apatin.

12 Úradný vestník obce Zreňanin číslo 3/2005.

Týmto uznesením sa určilo, že rada vynesie rokovací poriadok. Tento bol schválený na zasadnutí rady 29. júna 2005. Rokovacím poriadkom sa určil spôsob práce rady, spolupráca s orgánmi lokálnej samosprávy, príprava zasadnutí a spôsob rozhodovania na zasadnutiach.

Zo zápisníc zasadnutia možno uzavrieť, že rada vedľa otázok zo svojej príslušnosti rozoberala aj otázky súvisiace s uskutočňovaním práv národnostných menšín – zveľadenie informovania v jazykoch národnostných menšín, financovania činnosti ich kultúrno-umeleckých spolkov a iné.

Prax lokálnych samospráv v súvislosti s príslušnosťami

V praxi rád pre medzinárodnostné vzťahy, zriadených od decembra 2005, je najväčší počet aktivít zameraný na **rozbor otázok postavenia národnostných menšín**. Takýto stav sa mohol predpokladať, lebo sa v krajine neutvorila zodpovedajúca stratégia integrácie národnostných menšín. Charta o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách a Zákon o ochrane práv a slobôd národnostných menšín sú doklady, ktoré na začiatku desaťročia upriamili rozvoj ľudských a menšinových práv v súlade s demokratickými zásadami, ale v dôsledku nedopovedanosti týchto dokladov, deklaratívneho rázu Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín, otvorených tak politických ako aj právnických otázok a nezladenosti väčšiny zákonov upravujúcich postavenie národnostných menšín vystali obsažné opatrenia zamerané na uskutočňovanie práv príslušníkov národnostných menšín. Nedostatky takejto politiky sú evidentné najmä v multietnických obciach.

Vo vojvodinských obciach je situácia priaznivejšia ako v obciach ústredného Srbska. Nasvedčuje tomu aj údaj, že sa vo

Vojvodine do konca roku 2005 rada pre medzinárodnostné vzťahy zriadila iba v šestnástich multietnických obciach z úhrne 44 a v ústrednom Srbsku iba v dvoch sandžackých obciach.

V týchto obciach sa často zjavujú **problémy implementácie práv príslušníkov národnostných menšín**, napriek tomu, že sa Zákonom o lokálnej samospráve obce priamo zaviazali starať sa o uskutočňovanie jednotlivých a hromadných práv národnostných menšín, najmä o úradné používanie ich jazykov a písem (doplnok 2, str. 71).

Treba zdôrazniť aj to, že sa zapojením národnostných rád národnostných menšín do procesu kandidovania a voľby členov rady priamo do práce týchto telies zaradili aj otázky súvisiace s prácou uvedených inštitúcií. Je to pochopiteľné, ak sa má na zreteli skutočnosť, že národnostné rady národnostných menšín narádzajú na veľké ťažkosti pri implementácii kultúrnej politiky menšín v lokálnych spoločnostiach. Navyše, zákonom určené mechanizmy uskutočňovania práv národnostných menšín v lokálnych spoločnostiach sú nedostatočné, takže je zvýraznený problém legitimity menšinových samospráv volených výlučne podľa národnostnej úrovne, nie však aj lokálnej.

Dilemy súvisiace s príslušnosťami rady

Čo sú príslušnosti rady?

Keby sa doslovne uplatňovali príslušnosti rady, definované v článku 63 a súvisiace s rozborom uznesení obecných zhromaždení o právach národnostných spoločností a aktivizovaním mechanizmov ochrany ich záujmov v obci, práca týchto telies by bola nespochybniteľná. Keďže však pôsobnosť práce rady určuje obecné zhromaždenie v súlade so svojím štatútom, **je možné rozšírenie príslušností** tohto telesa.

Základom rozšírenia príslušností rady majú byť **reálne potreby občanov a situácia v obci** v oblasti medzinárodnostných vzťahov, tiež spomínaný článok 55 Charty o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách, súvisiaci so zabezpečením účinnej rovnoprávnosti v ekonomickom, sociálnom a kultúrnom živote. Príslušnosti vyplývajúce z takého právnického podkladu sú omnoho širšie od príslušností definovaných článkom 63 Zákona o lokálnej samospráve. V tom zmysle je ťažko určiť, ktoré otázky, o ktorých obecné zhromaždenia vynášajú uznesenia, nesúvisia s národnostnou rovnoprávnosťou obyvateľov. Také otázky môžu súvisieť s výstavbou infraštruktúry v osídleniach, v ktorých žijú príslušníci lokálnej menšiny alebo uskutočňovaním práva na rovnomerný ekonomický rozvoj všetkých častí obce.

Prekrytie príslušností

Napriek tomu, že sa príslušnosti rady pre medzinárodnostné vzťahy prekrývajú s príslušnosťami iných pracovných telies obecných zhromaždení, v jednotlivých obciach je evidentný jav **prekrývania týchto príslušností s príslušnosťami výkonných orgánov**. Ak príslušníci národnostných menšín majú v niektorých obciach lokálnu väčšinu, je zrejmé, že sa príslušnosť rady pre medzinárodnostné vzťahy prekrývajú s príslušnosťami národnostných rád národnostných menšín zo Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín.

Prekrytie príslušností rady s príslušnosťami národnostných rád národnostných menšín

Národnostné rady národnostných menšín sú inštitúcie menšinových samospráv zastupujúce národnostné menšiny v uskutočňovaní práv na kultúrnu autonómiu. Tieto telesá sa volia na podklade *Zákona o ochrane práv národnostných menšín a Pravidiel o spôsobe práce zhromaždení elektorov pri voľbe rád národnostných menšín*

vynesených ministrom pre národnostné a etnické spoločenstvá. (doplnok 2. str. 71)

Národnostné rady národnostných menšín a obecné rady pre medzinárodnostné vzťahy legitimitu nadobúdajú v rozdielnych spoločenských a politických prostrediach a majú rozličnú úroveň oprávnení v lokálnej samospráve.

Základný rozdiel je v tom, že obecné rady národnostných menšín sú **súčasťou jednotky lokálnej samosprávy** a priamo nadväzujú na obecné zhromaždenia. **Národnostné rady národnostných menšín** ako inštitúcie menšinových samospráv sú **inštitúcie zastupujúce záujmy menšín pred orgánmi moci v oblasti kultúrnej autonómie**.

Keď ide o vzťah národnostných rád, národnostných menšín a lokálnych samospráv treba pripomenúť, že ich spätosť sa **nepriamo uskutočňuje prostredníctvom výborníkov** obecných zhromaždení zvolených do určitej národnostnej rady.

Je dôležité pripomenúť, že sa menšinové samosprávy volia iba na národnostnej úrovni a že podľa našich zákonov také telesá nemožno súčasne voliť v jednotkách lokálnej samosprávy. V tom zmysle treba, kedykoľvek je možné, **vymedziť vo formálno-právnom zmysle príslušnosti** menšinových samospráv a príslušností, ktorými sa zaoberajú obecné rady pre medzinárodnostné vzťahy. Uvedené, pravda, **nevyklučuje spoluprácu týchto telies**, napríklad pri dožadovaní sa a poskytovaní mienky k rôznym otázkam, spoločným opatreniam, aktivitám. Priamo prekrytie príslušností môže spôsobiť situáciu, že politicky dobre organizované menšiny s utvorenými silnými menšinovými samosprávy môžu utvoriť obecné menšinové samosprávy nepriamo a vplývať tak na uznesenia, ktoré sú iba v záujme príslušníkov tej menšiny v určitej jednotke lokálnej samosprávy. Umožnilo by sa tak príslušníkom určitej menšiny, resp. časti menšiny zvýhodnenie oproti iným menšinovým spoločenstvám alebo príslušníkom tej istej národnosti v iných obciach.

Situácia sa môže zlepšiť zmenami *Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín* zriadením obecných menšinových samospráv a zmenšením vplyvu politických strán na kandidovanie členov menšinových samospráv.

Prekrytie príslušností rady s príslušnosťami výkonných orgánov moci

Keďže sa nikde výslovne neuvádza **ako sa volia členovia rady** pre medzinárodnostné vzťahy, existuje možnosť aby boli do nich vymenovaní a zvolení **členovia obecných rád**. Tiež existuje možnosť, že obecná rada časť administratívy usporiada tak, že sa bude zaoberať rovnakými otázkami ako rady pre medzinárodnostné vzťahy. V oboch prípadoch neexistuje ani prekrytie záujmov, ani iné zákonom určené oklnosti, ktoré ich výlučne zakazujú. **Treba sa** však v každom prípade **vyhnúť vplyvu výkonnej moci na prácu rád** a rešpektovať ich autonómiu.

Je tu ešte jedna ťažko pochopiteľná dilema. V Zákone o lokálnej samospráve je článok 63 upravujúci zriadenie rád pre medzinárodnostné vzťahy zaradený do oddielu 4 upravujúceho obecné správy a ich usporiadanie. V takom zmysle je aj **možný výklad, podľa ktorého sa tieto telesá zriaďujú ako odborné služby v obciach**. V rozpore s uvedeným výkladom sú odseky 4 až 6 článku 63, ktoré príslušnosti rád pre medzinárodnostné vzťahy **odkazujú priamo na obecné zhromaždenia**.

K záveru o správnejšom odkázaní práce rád pre medzinárodnostné vzťahy na obecné zhromaždenia nasvedčuje aj článok 34 Zákona o lokálnej samospráve, ktorým sa stanovilo, že **obecné zhromaždenie na podklade štatútu zriadi stále alebo dočasné telesá**, ktoré okrem iného poskytnú aj mienku k návrhom predpisov a uzneseniam vynesným obecným zhromaždením.

V praxi jednotiek lokálnej samosprávy sú príznačné **prípady troch obcí**, v ktorých sú obecní funkcionári členovia rady pre

medzinárodnostné vzťahy. Ich prítomnosť v práci týchto telies môže usmerniť rozhodnutia rady a jej príslušnosti zo zákona a štatútu zamerané na záujmy lokálnej administratívy alebo záujmy jednotlivých národnostných spoločenstiev.

V **Obci Bečej** bola na podklade štatútu dvakrát zriadená rada pre medzinárodnostné vzťahy. Prvá rada bola zriadená v roku 2003. V nasledujúcom roku bola však po lokálnych voľbách Rozhodnutím o uvoľnení a vymenovaní predsedu a členov rady pre medzinárodnostné vzťahy ZO Bečej¹³ rozpustená. Na podklade návrhu politických strán zastúpených v ZO boli vymenovávať členovia aktuálnej rady pozostávajúcej zo šiestich členov. V obci s približne 41% srbských a 48% maďarských obyvateľov mala rada prvé zasadnutie 3. novembra 2005.

Neaktivitu členov rady podľa všetkého spôsobilo aj uznesenie obecnej rady o tom, že jedného člena poverí otázkami medzinárodnostných vzťahov a spoluprácou s náboženskými spoločnosťami.

Aktivity tohto člena obecnej rady zatlačili do pozadia radu pre medzinárodnostné vzťahy. Hoci tu najpravdepodobnejšie ide o úsilie obecnej rady zvýšiť účinnosť a operatívnosť rady, treba prihliadať na skutočnosť, že sa aktivity a príslušnosť výkonnej moci v obciach nemajú prekrývať s aktivitami pracovných telies obecných zhromaždení a že medzi nimi má byť vysoký stupeň spolupráce a deľby inštitucionálnych príslušností.

V **obci Žitište** sú členovia rady pre medzinárodnostné vzťahy predseda a tajomník obce, ktorý predsedá tomu telesu. Keďže mala rada v tejto obci svoje prvé zasadnutie iba koncom októbra 2005, treba vykonať rozbor vplyvu prítomnosti prvého človeka obecného zhromaždenia a najzodpovednejšieho člena obecnej administratívy na prácu a uznávanie sa rady.

Obec Priboj podľa článku 54 štatútu obce vyniesla Uznesenie o zriadení Rady pre medzinárodnostné vzťahy a Rozhodnutie

13 ZO Bečej, č. 021-19/05-1 z 1. júla 2005

o vymenovaní predsedu a členov rady. V samom Uznesení o zriadení rady nenachádzame podstatné rozdiely oproti článku 63 Zákona o lokálnej samospráve a praxi konštituovania týchto telies vo vojvodinských obciach. V Rozhodnutí o vymenovaní predsedu a členov rady sa uvádza postup, ktorým sa Pribojská obec líši od iných obcí. Všetci členovia rady vymenovaní obecným zhromaždením sú súčasne aj členovia obecnej rady. Obdobne zriaďujúcemu uzneseniu je predseda rady predsedom obce a rozhodnutím o tom, že iných členov vymenúva ZO sa neurčili navrhovatelia.

Je vždy lepšia zásada, aby členovia rady boli nezávislí kandidáti, resp. občania navrhnutí združeniami a inštitúciami zaoberajúcimi sa niektorým z aspektov problémov z príslušnosti rady, alebo aby sa volili spomedzi výborníkov ZO. Zapojenie výlučne členov výkonnej moci do činnosti rady môže spôsobiť problémy, ktorými sa účinnosť rady paralyzuje a zmenší vplyv občanov na zákonom stanovené príslušnosti týchto telies.

Vzhľadom na skutočnosť, že Priboj je jednotkou lokálnej samosprávy, v ktorej boli počas deväťdesiatych rokov zhoršené medzinárodnostné vzťahy a ktorej obyvatelia sú pravdepodobne ešte stále zatiaľ dňami z blízkej minulosti je pochopiteľná intencia výkonnej moci citlivé otázky, ktoré môžu porušiť krehké základy medzietnickej dôvery zveriť rozhodovaniu užšej skupiny ľudí.

Je otázne, v akej miere je takýto spôsob rozhodovania v súlade so zásadami decentralizácie moci v lokálnych samosprávach a či sa zlepšením vzájomných etnických vzťahov má výlučne zaoberať obecná moc alebo všetky segmenty lokálnej demokracie.

4

Návrhy

v súvislosti so založením a činnosťou obecných rád pre medzinárodnostné vt'ahy

Z praxe obcí so zriadenými radami pre medzinárodnostné vt'ahy vyplývajú rôzne skúsenosti, príklady dobrých a účinných rozhodnutí, ale aj prístupy, ktoré treba rozobrať a preskúmať tak z hľadiska Zákona o lokálnej samospráve, ako aj účinnej činnosti týchto telies v lokálnych samosprávach. Ide totiž o inštitúciu, ktorá do roku 2002, resp. po vynesenie posledného Zákona o lokálnej samospráve v neexistovala našej právnej praxi a spoločenskom a politickom živote jednotiek lokálnej samosprávy. V tom zmysle je **každá skúsenosť vzácna** a znamená pokrok v účinnej a účelovej práci tohto telesa.

Uvedené návrhy vyplynuli z praxe obcí so zriadenými radami pre medzinárodnostné vt'ahy a z rozboru Zákona o lokálnej samospráve, štatútu a uznesení obecných zhromaždení a výsku-

mov, uskutočnených autorom spolu s členmi tímu v rámci projektu *Lokálna demokracia a Spravovanie multietnických lokálnych samospráv od roku 2002 do konca roku 2005*.

Uvedené návrhy sú **prispôsobené existujúcej praxi a článku 63** Zákona o lokálnej samospráve a je isté, že sa ani pomocou nich neutvorí ideálny model zriadenia a činnosti rád pre medzinárodnostné vzťahy.

Najúčinnjším riešením je zmeniť tento článok Zákona o lokálnej samospráve, resp. zladit' protirečivé články a pojmy s medzinárodnými a domácimi právnymi normami a aby príslušné orgány správy vyniesli pokyny k iným otázkam dôležitým pre zriadenie, činnosť a voľbu členov.

Nakoniec, vzhľadom na skutočnosť, že sa ustanovenia článku 63 Zákona o lokálnej samospráve vzťahujú na ochranu lokálnej menšiny a že vo väčšine lokálnych samospráv sú príslušníci národnostných menšín v takejto situácii, najúčinnším riešením je podnieť zmeny Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín v zmysle usporiadania lokálnych menšinových samospráv a presného vymedzenia ich príslušností v obciach a pri spolupráci s orgánmi moci.

VŠEOBECNÉ NÁVRHY

- Radu treba zriadiť **v súlade so Zákomom** o lokálnej samospráve a na podklade obecného štatútu.
- Multietnická lokálna samospráva **má zákonom určený záväzok** zriadiť radu pre medzinárodnostné vzťahy.
- Rada má byť **pracovné a samostatné teleso**, ktoré zodpovedá za svoju prácu obecnému zrhomaždeniu.

- ❑ Členovia obecných rád a iní nositelia spravujúcej moci a funkcií **by nemali byť** členovia rady.
- ❑ Pri vynesení uznesenia o zriadení, príslušnostiach a voľbe členov rady treba **prihliadať na vymedzenie pojmov** národnostného a etnického spoločenstva a národnostnej menšiny.
- ❑ Ministerstvo lokálnej samosprávy má vyhľadať spôsob poskytovania odbornej a právnej pomoci pri výklade článkov 63 a 18 Zákona o lokálnej samospráve a odbornej pomoci pri výklade príslušností rady z článku 63 zákona, pričom sa samostatnosť práce rady nemá znemožňovať.

NÁVRHY SÚVISIACE S POSTUPOM USTANOVENIA RADY

- ❑ Rada sa **zriadi na podklade uznesenia** vyneseneho **obecným zhromaždením**.
- ❑ Postup zriadenia rady **začína predseda zhromaždenia** obce.
- ❑ Členovia rady sa vymenujú **na podklade rozhodnutia o vymenovaní** vyneseneho obecným zhromaždením.
- ❑ **Uznesenie** o zriadení a **rozhodnutie** o vymenovaní členov rady sa **uverejňuje v úradnom vestníku** obecného zhromaždenia.

NÁVRHY SÚVISIACE S VOĽBOU ČLENOV

- ❑ V jestvujúcej situácii treba postup voľby členov rady „mierne“ **formalizovať**.
- ❑ **Navrhovateľ** členov rady má byť **predseda obecného zhromaždenia**.
- ❑ Pri ustaľovaní kandidátky spomedzi príslušníkov národnostných menšín treba **sa dožadovať mienky národnostných rád** národnostných menšín. Ak sa národnostná rada danej národnostnej menšiny nezriadila, treba **konzultovať združenia národnostných menšín** registrované v obci. Ak registrované združenia nejestvujú, navrhovateľom môže byť aj rada miestneho spoločenstva, v ktorom žijú príslušníci národnostnej menšiny.
- ❑ Pri ustaľovaní kandidátky spomedzi členov srbského spoločenstva je najúčinnnejšie, aby **navrhovatelia** boli **výbornícke skupiny** obecného zhromaždenia z radov strán alebo koalície strán, ktoré sú pri moci a z radov opozície. Obidve výbornícke skupiny by mali navrhnúť rovnaký počet kandidátov.
- ❑ Ak člen alebo členovia rady odstúpia z toho telesa pred koncom mandátu, navrhovateľ má byť oprávnený navrhnúť náhradných členov.
- ❑ Ak nad 50% členov rady odstúpi z tohto telesa pred koncom mandátu, obecné zhromaždenie **rozpuští radu** a automaticky **zopakuje postup** najviac za 30 dní po vynesení uznesenia o zániku práce rady.

- ❑ **Počet členov rady sa určí zriad'ujúcim uznesením.**
- ❑ Národnostné zloženie má **proporcionálne zodpovedať** národnostnému zloženiu obyvateľstva obce podľa posledného súpisu obyvateľstva alebo majú byť národnostné spoločensvá **rovnomerne zastúpené**.
- ❑ Pri voľbe členov rady treba podľa možnosti prihliadať na to, aby boli v zložení rady **zastúpení členovia z rôznych sídel** (miestnych spoločensiev) obce.

NÁVRHY SÚVISIACE S PRÍSLUŠNOSŤAMI

- ❑ **Základné príslušnosti** rady majú vyplývať zo zákonom stanovených záväzkov rozoberať otázky uskutočňovania ochrany a zveľaďovania národnostnej rovnoprávnosti, začať pred Ústavným súdom konanie na posúdenie ústavnosti a zákonnosti uznesenia alebo iného normatívneho aktu obecného zhromaždenia, ak mieni, že sa nimi porušili práva národnostných a etnických spoločensiev zastúpených v rade a začať pred Ústavným súdom konanie na posúdenie zladenosti uznesenia alebo iného normatívneho aktu obecného zhromaždenia so štatútom obce.
- ❑ Rada má **riadne informovať** obecné zhromaždenie o svojich stanoviskách k uskutočňovaniu národnostnej rovnoprávnosti v obci.
- ❑ Rada má **poskytovať mienky** k návrhom všetkých uznesení obecného zhromaždenia súvisiacich s právami národnostných a etnických spoločensiev.

Uznesením o zriadení obecnej rady možno na podklade špecifickostí multietnických obcí ustáliť aj iné príslušnosti. Keď ide o príslušnosti širšie definované od zákonných treba prihliadať na nasledujúce:

- Na ich uskutočnenie treba **plánovať podmienky a prostriedky** zo zdrojov a obecných rozpočtov.
- Príslušnosti **sa nemajú prekrývať** s príslušnosťami výkonných telies obce a **iných telies** obecného zhromaždenia.
- Príslušnosti **sa nemajú prekrývať** s príslušnosťami **národnostných rád** národnostných menšín.
- Širšie definované príslušnosti môžu byť:
 - prevencia a riešenie konfliktov,
 - prezentácia tolerance a uctievanie odlišností,
 - silnenie vzájomného etnického dialógu,
 - obstaranie mienky občanov k stanovisku o vzájomných národnostných vzťahoch a uskutočňovaní práv národnostných spoločenstiev,
 - sledovanie zákonov a predpisov z oblasti ochrany práv národnostných menšín,
 - spolupráca s národnostnými radami národnostných menšín zastúpenými v obecných radoch pre medzinárodnostné vzťahy,
 - spolupráca s inštitúciami lokálneho spoločenstva, pokrajiny alebo republiky poverenými právami národnostných menšín,
 - spolupráca s relevantnými organizáciami civilnej spoločnosti.

NÁVRHY SÚVISIACE SO SPÔSOBOM PRÁCE

- ❑ Rada vynesie **rokovací poriadok**.
- ❑ Rada sa **stretne pred každým zasadnutím** obecného zhromaždenia a podľa potreby aj častejšie.
- ❑ Obecné zhromaždenie **záväzne doručí členom rady materiál** týkajúci sa pôsobnosti práce rady najviac sedem dní pred zasadnutím obecného zhromaždenia.
- ❑ Členovia rady **sa uznávajú konsenzom**.
- ❑ Ak členovia rady nie sú odborní poskytovat' mienky k návrhu uznesenia alebo iného aktu ZO vzťahujúceho sa na práva národnostných spoločenstiev, treba sa **dožadovať odbornej pomoci** tak v jednotke lokálnej správy, ako aj iných inštitúciách.
- ❑ **Občanov treba občasne informovať** o výsledkoch práce, problémoch a iných otázkach z pôsobnosti rady a na jednotlivé zasadnutia rady **pozývať predstaviteľov verejných služieb a výborníkov ZO**.
- ❑ **Spolupracovať**, ak možno, s **odbornými službami** obce.
- ❑ **Nadviazať spoluprácu** s ochrancom práv občanov republiky, pokrajiny a obce.

Záveru

Je isté, že sprievodcu nemožno uzavrieť prvými odporúčaniami a konštruovaním modelu na prekonanie problémov vyplývajúcich zo zriadenia, príslušnosti a voľby členov rady pre medzinárodnosť vzťahy. Konštruovanie modelu je sťažené z dvoch príčin. Prvou sú už opísané protiklady článku 63 Zákona o lokálnej samospráve a druhou je reálna potreba demokratickej spoločnosti afirmovať zásadu autonómie lokálnych samospráv. V tom zmysle treba dodržať zámer Zákona o lokálnej samospráve prenechať jednotkám lokálnej samosprávy samostatnú úpravu zverených príslušností podľa špecifických pomerov a potrieb občanov.

V tom zmysle majú občania a príslušné osoby v multietnických obciach rozoznať potrebu zriadenia týchto telies, naplánovať ju a realizovať v súlade s existujúcim zákonom. V závislosti od pomerov treba tieto telesá voliť a koncipovať ich prácu.

Sprievodca má v tomto zmysle byť prospešný. **Zhrnuté sú totiž v ňom doterajšie skúsenosti** obcí o práci týchto telies a **navrhuje na podklade nich aj možné riešenia** niektorých otázok.

Doplnok 1

ETNICKÁ ŠTRUKTÚRA SRBSKA

Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva z roku 2002 okrem 82,9% osôb, ktoré sa hlásili k príslušnosti srbskému národu je 0,92% občanov čiernohorského etnického pôvodu a 2,03% obyvateľov sa nehlásilo k národnostnej príslušnosti alebo sa hlásilo k regionálnej. V Srbsku žijú početné etnické spoločenstvá, resp. národnostné menšiny, z čoho sú najpočetnejší Maďari s 293 299 príslušníkov (3,9%), Bosniaci – 136 087 (2,1%) a Rómi – 108 193 (1,4%).

Etnické zloženie obyvateľstva Srbska podľa sčítania z roku 2002 (bez Kosova a Metóchie)

ETNICKÁ PRÍSLUŠNOSŤ	SRBSKO	ÚSTREDNÉ SRBSKO	VOJVODINA
SPOLU	7.498.001	5.466.009	2.031992
Srbi	6.212.838	4.491.031	1.321807
Čiernohorci	69.049	3.3536	35.513
Juhoslovania	80.721	30.840	49.881
Albánci	61.647	59.952	1.695

ETNICKÁ PRÍSLUŠNOSŤ	SRBSKO	ÚSTREDNÉ SRBSKO	VOJVODINA
Bosniaci	136.087	135.670	417
Bulhari	20.497	18.839	1.658
Bunevci	20.012	246	19.766
Vlasi	40.054	39.953	101
Goranci	4.581	3.975	606
Maďari	293.299	3.092	290.207
Macedónci	25.847	14.062	11.785
Moslimovia	19.503	15.869	3.634
Nemci	3.901	747	3.154
Rómi	108.193	79.136	29.057
Rusi	2.588	1.648	940
Rusíni	15.905	279	15.626
Slováci	59.021	2.384	56.637
Slovinci	5.104	3.099	2.005
Ukrajinci	5.354	719	4.635
Chorváti	70.602	14.056	56.546
Česi	2.211	563	1.648
Iní	11.711	6.400	6.311
Nevyjadřili sa	107.732	52.716	55.016
Regionálna príslušnosť	11.485	1.331	10.154
Nevie sa	75.483	51.709	23.774

Etnická príslušnosť

Zdroj: Oznámenie č. 295, Republikový štatistický ústav v Belehrade 2003.

ÚSTREDNÉ SRBSKO

Srbi majú absolútnu väčšinu v sto deviatich obciach ústredného Srbska, Bosniaci v troch (Tutin 94,2%, Novi Pazar 78,2% a Sjenica 75,5%), Albánci vo dvoch (Preševo 89,1% a Bujanovac 54,7%) a Bulhari majú jednu obec s absolútnou väčšinou (Bosilegrad 70,9%) a jednu s relatívnou väčšinou obyvateľstva (Dimitrovgrad 49,7%). Z iných etnických spoločenstiev sú niektoré veľmi rozptýlené, napríklad Rómi, a iné sústredené v určitých regiónoch – Vlachovia v severovýchodnom Srbsku.

Početnejšie od iných menšinových etnologicko-kultúrnych skupín sú národnostné spoločenstvá, resp. národnostné menšiny Albáncov, Bosniakov, Bulharov, Rómov a Vlachov.

V nasledujúcej tabuľke sa uvádza celkový a percentuálny podiel obyvateľstva menšinových spoločenstiev, resp. národnostných menšín v obyvateľstve multietnických obcí Srbska.

Obyvateľstvo menšinových spoločenstiev v obciach ústredného Srbska

OBEC	SPOLU OBYVATELOV	MENŠINOVÉ SPOLOČENSTVO	POČET PRÍSLUŠNÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	%	MENŠINOVÉ SPOLOČENSTVO	POČET PRÍSLUŠNÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	%
Mačvanský obvod							
Koceljeva	15.636	Rómi	826	5,28			
Braničevský obvod							
Golubac	9.913	Vlasi	870	8,78			
Žagubica	14.823	Vlasi	3.268	22,05			
Kučevo	18.808	Vlasi	5.204	27,67			
Petrovac	34.511	Vlasi	3.535	10,24			

OBEĆ	SPOLU OBYVATELOV	MENŠINO-VÉ SPOLOČENSTVO	POČET PRÍSLUŠNÍKOV MENŠINO-VÉHO SPOLOČENSTVA	%	MENŠINO-VÉ SPOLOČENSTVO	POČET PRÍSLUŠNÍKOV MENŠINO-VÉHO SPOLOČENSTVA	%
Borský obvod							
Bor	55.817	Vlasi	10.064	18,03	Rómi	1.259	2,26
Majdanpek	23.703	Vlasi	2.817	11,88			
Negotin	43.418	Vlasi	3.000	6,91			
Zaječarský obvod							
Boljevac	15.849	Vlasi	4.162	26,26	Rómi	229	1,44
Zaječarský obvod							
Nova Varoš	19.982	Bosniaci	1.028	5,14	Moslimovia	502	2,51
Priboj	30.377	Bosniaci	5.567	18,33	Moslimovia	1.427	4,70
		Čiernohorci	432	1,42			
Prijepolje	41.188	Bosniaci	13.109	31,83	Moslimovia	3.812	9,26
Sjenica	27.970	Bosniaci	20.512	73,34	Moslimovia	659	2,36
Rašký obvod							
Novi Pazar	85.996	Bosniaci	65.593	76,27	Moslimovia	1.599	1,86
Tutin	30.054	Bosniaci	28.319	94,23			
Nišavský obvod							
Doljevac	19.561	Rómi	1.049	5,36			
Toplický obvod							
Žitoradža	18.207	Rómi	1.142	6,27			
Pirotský obvod							
Babušnica	15.734	Bulhari	1.107	6,46			
Bela Palanka	14.381	Rómi	1.228	8,54			
Dimitrovgrad	11.748	Bulhari	5.836	49,68	Juhoslovania	472	4,02
Jablaničný obvod							
Bojnik	13.118	Rómi	1.363	10,39			
Medvedja	10.760	Albánci	2.816	26,17	Rómi	108	1,00
		Čiernohorci	372	3,46			
Pčinjský obvod							
Bosilegrad	9.931	Bulhari	7.037	70,86	Juhoslovania	288	2,90

OBEC	SPOLU OBYVATEĽOV	MENŠINOVÉ SPOLOČENSTVO	POČET PRÍSLUŠNÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	%	MENŠINOVÉ SPOLOČENSTVO	POČET PRÍSLUŠNÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	%
Bujanovac	43.302	Albánci	23.681	54,69	Rómi	3.367	8,93
Vranje	87.288	Rómi	4.647	5,32			
Preševo	34.904	Albánci	31.098	89,10			
Surdulica	22.190	Rómi	2.119	9,55			

Zdroj: Stredisko prieskumu etnicít, Prieskum: Spravovanie multietnických obcí, 2004-2005.

VOJVODINA

V etnickej štruktúre Vojvodiny okrem najpočetnejšieho srbského národného spoločenstva sa významne podieľajú príslušníci menšinových národnostných spoločenstiev. Maďari, v celkovom obyvateľstve Vojvodiny zúčastnení na 14,3%, sú absolútnou väčšinou v obyvateľstve šiestich obcí: Kanjiže 86,5%, Senty 80,5%, Ady 76,6%, Bačkej Topoly 58,9%, Malého Idjošu 55,9% a Čoky 51,6%. Relatívnou väčšinou sú v obyvateľstve Bečeja – 48,8% a Subotice – 38,5%. Príslušníci chorvátskeho národnostného spoločenstva sa podieľajú na 2,78% a slovenského na 2,79%. Rumunov je 1,5%, Rómov 1,43%, Bunevcov 0,97%, Rusínov 0,77%, Macedóncov 0,58%, Ukrajincov 0,23%, Moslimov 0,18%, Nemcov 0,16%, Slovincov 0,1%, Albáncov, Bulharov a Čechov je po 0,08%, Rusov 0,05%, Gorancov 0,03%, Bosniakov 0,02% a Vlachov 0,01%. Vo Vojvodine sa 2,45% občanov hlásilo k príslušnosti juhoslovanskému spoločenstvu. V niektorých lokálnych spoločenstvách ich počet je nie zanedbateľný, najmä v Subotici, kde ich je 8 562 alebo 5,77%, Bačkej Topole – 831 alebo 2,17%, Sombore – 5 098 alebo 5,24% a v Pančeve – 2 992

alebo 2,35%. V 19 obciach sa Juhoslovania podieľajú na 1% až 2% v obyvateľstve a vplývajú preto aj na utvorenie obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy.

Okrem príslušníkov maďarského spoločenstva ani jedno menšinové národnostné spoločenstvo, resp. národnostná menšina nemajú absolútnu väčšinu v niektorej vojvodinskej obci. Avšak, väčšina vojvodinských obcí je multietnická, resp. príslušníci menšín sa v značnej miere podieľajú v obyvateľstve.

V nasledujúcej tabuľke sa uvádza národnostná štruktúra menšinových národnostných spoločenstiev vojvodinských obcí.

Obyvateľstvo menšinových spoločenstiev v obciach vo Vojvodine

OBEC	SPOLU OBYVATEĽOV	MENŠINOVÉ SPOLOČENSTVO	POČET PRÍSLUŠNÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	%	MENŠINOVÉ SPOLOČENSTVO	POČET PRÍSLUŠNÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	%
Severobáčsky obvod							
Bačka Topola	38.245	Maďari	22.543	58,9	Juhoslovania	831	2,17
		Chorváti	454	1,19	Čiernohorci	547	1,43
Mali Idjoš	13.494	Maďari	7.546	55,9	Čiernohorci	2.812	20,84
		Rómi	138	1,02			
Subotica	148.401	Maďari	57.092	38,4	Chorváti	16.688	11,25
		Bunevci	16.254	10,9	Juhoslovania	8.562	5,77
		Čiernohorci	1.860	1,25			
Stredobanátsky obvod							
Žitište	20.399	Maďari	4.017	19,69	Rumuni	1.837	9,01
		Rómi	765	3,75	Juhoslovania	266	1,30
Zreňanin	132.051	Maďari	14.211	10,76	Rumuni	2.511	1,90
		Rómi	2.471	1,87	Juhoslovania	2.559	1,94
		Slováci	2.403	1,82			
Nova Crnja	12.705	Maďari	2.369	18,65	Rómi	869	6,84

OBEC	SPOLU OBYVA- TELOV	MENŠINOVÉ SPOLO- ČENSTVO	POČET PRÍSLUŠ- NÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	58,9	MENŠINOVÉ SPOLO- ČENSTVO	POČET PRÍSLUŠ- NÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	%
Novi Bečej	26.924	Maďari	5.177	19,23	Juhoslovania	567	2,11
		Rómi	968	3,60			
Sečanj	16.377	Maďari	2.068	12,63	Juhoslovania	266	1,62
		Rumuni	642	3,92	Rómi	609	3,72
Severobanátsky obvod							
Ada	18.994	Maďari	14.558	76,65	Juhoslovania	275	1,45
		Rómi	277	1,46			
Kanjiža	27.510	Maďari	23.802	86,52	Rómi	530	1,93
Kikinda	67.002	Maďari	8.607	12,85	Juhoslovania	1.670	2,49
		Rómi	1.564	2,33			
Novi Kneževac	12.975	Maďari	3.864	29,78	Juhoslovania	207	1,60
		Rómi	655	5,05			
Senta	25.568	Maďari	20.587	80,52	Juhoslovania	392	1,53
		Rómi	581	2,27			
Čoka	13.832	Maďari	7.133	51,57	Juhoslovania	228	1,65
		Rómi	337	2,44	Slováci	201	1,45
Juhobanátsky obvod							
Alibunar	22.954	Rumuni	6.076	26,47	Slováci	1.195	5,21
		Rómi	657	2,86	Maďari	309	1,35
Bela Crkva	20.367	Rumuni	1.101	5,41	Česi	814	4,00
		Rómi	619	3,04	Juhoslovania	283	1,39
		Maďari	459	2,25			
Vršac	54.369	Rumuni	5.913	10,88	Juhoslovania	1,109	1,87
		Maďari	2.619	4,82	Rómi	1.186	2,18
Kovačica	27.890	Slováci	11.455	41,07	Juhoslovania	349	1,25
		Maďari	2.935	10,52	Rumuni	1.950	6,99
Kovin	36.802	Maďari	3.408	9,26	Rumuni	1.363	3,70
		Rómi	1.143	3,11			
Pančevo	127.162	Maďari	4.037	3,17	Macedónci	5.276	4,15

OBEČ	SPOLU OBYVA- TEĽOV	MENŠINOVÉ SPOLO- ČENSTVO	POČET PRÍSLUŠ- NÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	58,9	MENŠINOVÉ SPOLO- ČENSTVO	POČET PRÍSLUŠ- NÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	%
		Rumuni	4.065	3,20	Slováci	1.578	1,24
		Rómi	1.392	1,09	Juhoslovania	2.992	2,35
Plandište	13.377	Maďari	1.619	12,10	Macedónci	1.297	9,70
		Rumuni	965	7,21	Juhoslovania	300	2,24
		Slováci	725	5,42	Rómi	269	2,01
Západobáčsky obvod							
Apatin	32.813	Maďari	3.785	11,54	Chorváti	3.766	11,48
		Rumuni	1.191	3,63	Juhoslovania	727	2,22
		Rómi	524	1,60			
Kula	48.353	Čiernohorci	7.902	16,34	Rusíni	5.389	11,19
		Maďari	4.082	8,46	Ukrajinci	1.453	3,01
		Chorváti	806	1,67	Juhoslovania	740	1,53
Odžaci	35.582	Maďari	1.572	4,42	Slováci	1.002	2,82
		Rómi	839	2,36			
Sombor	97.263	Maďari	12.386	12,73	Juhoslovania	5.098	5,24
		Chorváti	8.106	8,33	Bunevci	2.730	2,81
Juhobáčsky obvod							
Báč	16.268	Slováci	3.213	19,57	Chorváti	1.389	8,54
		Maďari	992	6,10	Juhoslovania	805	4,95
		Rumuni	570	3,50	Muslimani	216	1,33
		Rómi	318	1,95			
Báčska Palanka	60.966	Slováci	5.837	9,57	Maďari	1.490	2,44
		Chorváti	982	1,61	Juhoslovania	1.041	1,71
		Rómi	841	1,38			
Báčsky Petrovec	14.681	Slováci	9.751	66,42	Juhoslovania	293	2,00
Beočin	16.086	Rómi	1.048	6,51	Slováci	959	5,96
		Chorváti	757	4,71	Juhoslovania	861	5,35
		Maďari	288	1,79			
Bečej	40.987	Maďari	20.018	48,84	Juhoslovania	1.070	2,61

OBEČ	SPOLU OBYVA- TEĽOV	MENŠINOVÉ SPOLO- ČENSTVO	POČET PRÍSLUŠ- NÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	58,9	MENŠINOVÉ SPOLO- ČENSTVO	POČET PRÍSLUŠ- NÍKOV MENŠINOVÉHO SPOLOČENSTVA	%
		Rómi	479	1,17	Chorváti	437	1,07
Vrbas	45.852	Čiernohorci	11.371	24,80	Rusíni	3.765	8,21
		Maďari	2.885	6,29	Ukrajinci	975	2,13
		Chorváti	659	1,44	Juhoslovania	675	1,47
Žabalj	27.513	Rusíni	1.407	5,11	Rómi	768	2,79
		Maďari	305	1,11			
Nový Sad	299.294	Maďari	15.687	5,24	Juhoslovania	9.514	3,18
		Slováci	7.230	2,42	Chorváti	6.263	2,09
		Čiernohorci	5.040	1,68			
Srbobran	17.855	Maďari	3.920	21,95	Juhoslovania	462	2,59
		Rómi	361	2,02			
Sremski Karlovci	8.839	Chorváti	753	8,52	Juhoslovania	254	2,87
		Maďari	215	2,43	Čiernohorci	89	1,01
Temerin	28.257	Maďari	8.341	29,50	Juhoslovania	407	1,44
Titel	17.050	Maďari	902	5,29	Juhoslovania	318	1,87
		Rómi	229	1,34			
Sremský obvod							
Indjija	49.609	Maďari	962	1,94	Juhoslovania	969	1,95
		Chorváti	1.904	3,84			
Irig	12.329	Maďari	816	6,62	Juhoslovania	295	2,39
		Chorváti	289	2,34			
Stará Pazova	67.576	Slováci	5.992	8,87	Juhoslovania	754	1,12
		Chorváti	1.615	2,39	Rómi	1.085	1,61
Šid	38.973	Slováci	2.521	6,47	Chorváti	2.086	5,35
		Rusíni	1.318	3,38	Juhoslovania	739	1,90

Zdroj: Stredisko prieskumu etníc, Prieskum: Spravovanie multietnických obcí, 2004-2005.

Doplnok 2

OCHRANA PRÁV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Mnoho spomínaných a zistených faktov v praxi obecných rád pre medzinárodnostné vzťahy ukazuje na to, že sa príslušnosť a prax týchto telies prevažne týka práv národnostných menšín. Práca členov rady pre medzinárodnostné vzťahy aj do budúcnosti sa bude prevažne týkať rozoberania uznesení obecných zhromaždení súvisiacich s uskutočňovaním práv národnostných menšín. Tieto telesá sú zriadené v multietnických obciach, v ktorých je potrebné doplniť a kontrolovať uskutočňovanie práv národnostných menšín, ktoré sú im zaručené medzinárodnými štandardmi ochrany menšín a národnostným zákonodarstvom.

MEDZINÁRODNÉ ŠTANDARDY OCHRANY PRÁV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

V poslednom desaťročí sa v Európe zveľadili štandardy ochrany práv národnostných menšín. Niektorí autori uzavierajú, že sa vyvinulo partikulárne európske právo venované ochrane menšín a že rozhodujúci vplyv na rozvoj politického a právneho povedomia v súvislosti so zveľadením práv a postavenia etno-kultúrnych menšín mali európske medzinárodné inštitúcie – Rada Európy a Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Rada Európy začala tento proces už v roku 1950 schválením Konvencie o ochrane ľudských práv a základných slobôd, a v ňom sa pokračovalo vynesением Európskej charty o regionálnych alebo menšinových jazykoch (1992), a tri roky neskoršie predostrením pre podpis a ratifikáciu Rámcovej konvencie o ochrane národnostných menšín, doteraz jediného multilaterálneho inštrumentu ochrany práv národnostných menšín v Európe.

Európska charta o menšinových a regionálnych jazykoch

Prvým inštrumentom, ktorý Rada Európy vyniesla v súvislosti s ochranou a zachovaním identity etnokultúrnych menšín je Európska charta o regionálnych a menšinových jazykoch, ktorú začiatkom deviateho desaťročia 20. storočia podnietila bývalá

Stála konferencia a dnes Kongres lokálnych a regionálnych vrchností Európy.¹⁴ Cieľom charty je prispieť k zachovaniu jazykového bohatstva Európy ako časti jej kultúrneho dedičstva. V tomto zmysle sa štáty podpisovatelia charty zaväzujú robiť opatrenia, ktoré prispievajú k zachovaniu a rozvoju regionálnych a menšinových jazykov v rozličných aspektoch súkromného a spoločenského života. Pod regionálnymi jazykmi sa rozumejú tie jazyky, ktoré sa používajú v určitej časti niektorého štátu, a za menšinové jazyky sa považujú tie jazyky, ktorými hovoria osoby, ktoré neobývajú homogénne niektoré oblasti a ich počet je menší v porovnaní s osobami, ktoré používajú väčšinový jazyk.

Ciele charty sú ustanovené na faktoch, že v každom európskom štáte časti obyvateľstva hovoria jazykmi rozličnými od jazyka, ktorý sa úradne používa a ktorým najčastejšie hovoria príslušníci najpočetnejšej jazykovej (etnickej) skupiny, a že sa menšinovým jazykom nevenúva dostatočná pozornosť. Okrem toho, niektoré jazyky sú rozšírené vo viacerých štátoch, takže jazyk, ktorý je úradný v jednom štáte, sa stáva menšinovým v susednej krajine. Tiež sa v rámci jedného jazyka hovorí viacerými nárečiami, ktoré by v zmysle bohatstva rozličností, mali mať rovnaké podmienky pre zachovanie.

Európsku chartu o regionálnych a menšinových jazykoch Srbsko, resp. štátne spoločenstvo Srbsko a Čierna Hora ratifikovalo v roku 2005 a v Zhromaždení Srbska a Čiernej Hory bol onedlho potom schválený návrh opatrení a mechanizmov, ktorými sa chránia určité menšinové jazyky. Z dokumentu, ktorý Ministerstvo pre ľudské a menšinové práva po konzultáciách s rezortnými ministerstvami v členských štátoch, zaslalo parlamentu štátneho

14 Charta nadobudla účinnosť 1. marca 1998, tri mesiace po jej ratifikovaní piatimi členskými štátmi Európy. Doteraz chartu ratifikovalo zo dvadsať štátov – Rakúsko, Dánsko, Fínsko, Arménsko, Holandsko, Lichtenštajnsko, Luxembursko, Maďarsko, Nemecko, Nórsko, Chorvátsko, Cyprus, Slovinsko, Slovensko, Srbsko a Čierna Hora, Španielsko, Švédsko, Švajčiarsko, Ukrajina a Spojené kráľovstvo Veľkej Británie.

zvázku v súvislosti s ratifikáciou charty vidieť, že správne orgány v Srbsku rozhodli, že sa v zmysle charty za regionálne alebo menšinové jazyky považujú: albánsky, bosniansky, bulharský, maďarský, rómsky, rumunský, rusínsky, slovenský, ukrajinský a chorvátsky jazyk. V praxi to bude znamenať, že tieto jazyky musia byť zastúpené vo verejnom živote v obciach, v ktorých príslušníci národnostných menšín tvoria 15% obyvateľstva alebo tie práva uskutočňujú podľa článku 8 Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín a článku 57 Charty o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách, ktorými sa zaručuje uskutočňovanie nadobudnutých práv. Okrem úradného používania jazykov v lokálnych spoločenstvách sa implementujú aj všetky iné práva súvisiace s používaním jazykov národnostných menšín vo vzdelávaní, informovaní, pri lokálnych a iných voľbách.

Rámcová konvencia pre ochranu národnostných menšín

Rámcovou konvenciou pre ochranu národnostných menšín sú určené zásady a princípy, resp. minimum hraníc ochrany práv národnostných menšín, ktoré by štáty, ktoré budúcnosť stavajú v rámci európskych integračných procesov, mali zabezpečiť príslušníkom národnostných menšín. V tomto zmysle ustanovenia rámcovej konvencie nie sú záväzné pre štáty podpisovateľov, ktorým bolo ponechané diskrečné právo určiť modality implementácie jej cieľov. Rešpektujúc špecifické okolnosti nielen v rozličných európskych regiónoch, ale aj v každom štáte, ako aj fakt, že v rámci Rady Európy existujú štáty, ktoré sa rozlične pozerajú na vzťah etnickej väčšiny a menšiny, rámcová konvencia ustalať zásady a princípy ochrany menšín v súlade so zásadami európskej demokracie.

Konvenciou sa nezaručujú konkrétne práva príslušníkov národnostných menšín, ale sa ustávajú želané aktivity a opatrenia, ktoré by štáty mali podnikat', aby sa vytvorili podmienky pre ochranu a zveľadenie práv menšín. Štáty prijímajú tieto záväzky s názorom, že „ochrana národnostných menšín, tiež práva a slobody príslušníkov menšín sú súčasťou medzinárodnej ochrany ľudských práv...“ (článok 1), a že sa ochrana menšín uskutočňuje v rámci „vlády práva, uctievania územnej celistvosti a národnej zvrchovanosti štátov“ (preambula). Táto posledná konštatácia, i keď zásadného rázu, je dôležitá osobitne zo stanoviska štátov, lebo vyjadruje záväzky menšín keď ide o vzťah k štátu a jeho inštitúciám. V tomto zmysle je stanovený aj článok 20 rámcovej konvencie, ktorý od menšín žiada, aby rešpektovali národné zákonodarstvo a práva iných, osobitne vtedy, keď príslušníci národnostných menšín tvoria väčšinu v časti územia niektorého štátu.

Nasledujúce charakteristiky rámcovej konvencie otvorili prístup k definícii národnostnej menšiny a vzťahu ku kolektívnym právam. Aj keď v literatúre možno nájsť početné definície pojmu národnostnej menšiny, rámcová konvencia neoperacionalizuje ani s jedným z nich, ale umožňuje príslušníkom menšín, aby sa rozhodli, či sú pre nich prijateľné alebo nie (článok 3). Subjektívna voľba jednotlivca je teda spätá s objektívnymi kritériami pre jeho identitu. S týmto súvisí vzťah ku kolektívnym právam, ktoré rámcová konvencia neuvádza, ale formuláciou, že príslušník národnostnej menšiny práva uskutočňuje jednotlivito alebo „v spoločenstve s inými“ je otvorená možnosť, aby sa jednotlivé práva mohli spoločne, resp. skupinovo uskutočňovať a realizovať.

Rámcová konvencia odporúča štátom:

- ❑ Aby sa vyhýbali násilnej asimilácii národnostných menšín a aby podnecovali podmienky pre zachovanie rozvoja kultúry a identity národnostných menšín (článok 5).
- ❑ Aby vytvárali podmienky pre otvorený prístup k médiám, používanie materinského jazyka v súkromnom a verejnom živote, pre vzdelávanie v jazyku menšín na

všetkých úrovniach a pre čínorodú účasť v ekonomickom, sociálnom a kultúrnom živote a vo vykonávaní verejných úkonov (článok 10 až 15).

- Aby sa vyhýbali podnikaniu opatrení, ktoré majú za cieľ zmeniť pomer obyvateľstva v oblastiach, ktoré obývajú príslušníci národnostných menšín (článok 16). V tomto zmysle sa osobitne myslí na prípady menenia existujúcich jednotiek lokálnej samosprávy alebo štátnej správy, ktorými sa znižujú nadobudnuté alebo existujúce práva národnostných menšín.
- Aby príslušníkom menšín umožnili autonómne vytváranie a udržiavanie slobodných a mierumilovných stykov s materskými štátmi a aby zo svojej strany s cieľom zveľaďovať práva menšín podnecovali a uzavierali bilaterálne a multilaterálne zmluvy a rozvíjali cezhraničnú spoluprácu (článok 17 a 18).

Implementáciu práv národnostných menšín obsiahnutých v rámcovej konvencii v štátoch podpisovateľoch sleduje Výbor ministrov, ktorý na tento účel založil Poradný výbor, ktorého členmi sú poprední odborníci v oblasti národnostných menšín. Poradný výbor, ako nezávislé expertské teleso, sleduje implementáciu a uskutočňovanie práv národnostných menšín v štátoch podpisovateľov konvencie nielen prostredníctvom správ, ktoré prikladajú štáty a mimovládne organizácie (shadow report), ale žiada mienky, dodatočné vysvetlenia a plánuje a uskutočňuje návštevy s cieľom zistiť stav. Štátne správy obsahujú informácie o podniknutých opatreniach zameraných na uskutočňovanie a afirmáciu zásad rámcovej konvencie, ako aj informácie o konkrétnych aktivitách, ktoré sa uskutočňujú relevantnými zákonmi a politikou. Osobitné miesto v tomto procese majú mimovládne organizácie, ktoré Poradnému výboru doručujú alternatívne správy, ktoré sa rozoberajú a porovnávajú so štátnou správou, aby sa problémy menšinových spoločností čím objektívnejšie a kompletnejšie zohľadnili. Na podklade analýzy štátnych údajov a

informácií získaných z nezávislých zdrojov Poradný výbor vynáša mienku a odovzdáva ju Výboru ministrov.

Doteraz Rámcovú konvenciu podpísalo štyridsaťjeden štátov a ratifikovalo ju tridsaťsedem štátov.

Štátne spoločenstvo Srbsko a Čierna Hora odovzdalo prvú správu o implementácii Rámcovej konvencie pre ochranu národnostných menšín 16. októbra 2003 a mienku o nej Poradný výbor schválil na 18. schôdzi 27. novembra 2003.¹⁵ Mienka Poradného výboru bola pozitívna najviac zásluhou toho, že bol schválený Zákon o ochrane práv a slobôd národnostných menšín a Charta o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách, avšak s vážnymi odporúčaniami, ktoré by sa mali splniť, aby sa stanovené práva uskutočnili.

Jednotky lokálnej samosprávy v Srbsku podľa Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín, Charty o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách a najmä podľa článku 28 Zákona o lokálnej samospráve sú povinné zabezpečiť podmienky pre uskutočňovanie práv národnostných menšín uvedených v Rámcovej konvencii. V súvislosti s prácou rady pre medzinárodnostné vzťahy to znamená, že by členovia tohto telesa mali vyjadrovať mienky o každom uznesení obecného zhromaždenia, ktorým sa prispieva k národnostnej rovnoprávnosti, a ak sa ona narúša, mali by začať iniciatívu zameranú na ochranu týchto práv.

Bilaterálne zmluvy o ochrane práv národnostných menšín

Bilaterálne zmluvy o ochrane menšín sú inštrumenty, ktorými štáty navzájom upravujú špecifické otázky súvisiace s právami a statusom národnostných menšín. Dodnes v regiónoch strednej a

15 ACFC/OP/I (2003) 008.

juhovýchodnej Európy zmluvy uzavreli: Maďarsko – so všetkými svojimi susedmi; Rumunsko – okrem Maďarska aj s Ukrajinou a Srbskom a Čiernou Horou; Slovinsko s Chorvátskom, Maďarskom a Talianskom, a Chorvátsko okrem Slovinska aj s Maďarskom, Talianskom a Srbskom a Čiernou Horou; Poľsko – s Litvou a Ruskom.

Srbsko, resp. štátne spoločenstvo Srbsko a Čierna Hora, okrem uvedených zmlúv uzavretých s Rumunskom, Maďarskom a Chorvátskom, uzavrelo aj s Macedónskom dohodu o vzájomnej ochrane národnostných práv.

Odporúčania Vysokého komisára OEBS

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OEBS) od záverečného dokumentu zo schôdze v Helsinkách (1975) venuje pozornosť ochrane práv národnostných menšín. Aj keď otázky národnostných menšín neboli s rovnakou pozornosťou rozoberané na schôdzach OSCE, a vplyv tejto organizácie sa nikdy priamo nevzťahoval na tieto otázky, vyjmúc prípadov, keď medzietnické tenzie mohli ohroziť mier v Európe, je nepochybný prínos, ktorý misie, inštitúcie a dokumenty OSCE uskutočnili v súvislosti so štandardizáciou práv národnostných menšín.

S tým v súvislosti OEBS, po schválení dokumentu zo schôdze v Helsinkách roku 1992, ustanovil Kanceláriu Vysokého komisára pre národnostné menšiny. Inštitúcia Vysokého komisára mala mať preventívnu úlohu v situáciách, ktoré by za následok mohli mať medzietnické zrážky. Povinnosti Vysokého komisára, ktorý sa vymenúva spomedzi popredných európskych diplomatov a politikov, sú načas zabezpečiť včasné upozornenie a podľa potreby aj včasnú akciu s cieľom zamedziť zrážku. V praxi to znamená, že Vysoký komisár, resp. jeho kancelária, ktorá bola ustanovená v Haagu, zhromažďuje a prijíma informácie o

otázkach národnostných menšín a posudzuje vo včasnej fáze úlohu priamo účinkujúcich strán, históriu a povahu konfliktu a odporúča opatrenia na prekonanie takých situácií, kde je potrebné aj zveľadenie dialógu, dôvery a spolupráce medzi konfrontovanými stranami.

V snahe zveľadiť implementáciu práv národnostných menšín Kancelária Vysokého komisára pripravila odporúčania týkajúce sa práva na vzdelávanie (1996), úradné používanie jazyka (1998) a činnosť vo verejnom živote (1999). Aj keď odporúčania nie sú záväzného rázu, oni sú veľmi významné pre implementáciu dosiahnutých štandardov na národnostnej, regionálnej a lokálnej úrovni. Príslušníci národnostných menšín najčastejšie tieto práva uskutočňujú v spoločenstve so svojimi krajanmi v mestách a regiónoch, ktoré prevažne obývajú, a zriedkavejšie v prípadoch, keď sú územne disperzovaní.

- V snahe zabezpečiť uskutočňovanie práv na vzdelávanie, odporúčaniami sa, okrem iného, navrhujú opatrenia, ktoré by sa mali urobiť v lokálnych spoločenstvách. V tomto zmysle štáty by mali vytvoriť podmienky, ktoré umožnia ustanovizniam, v ktorých sú zastúpení príslušníci národnostných menšín, aby sa oni cieľavedomým spôsobom zúčastňovali v rozvoji a uskutočňovaní politiky a programov týkajúcich sa vzdelávania menšín. V tomto zmysle štáty by mali na regionálne a lokálne orgány moci previesť zodpovedajúce oprávnenia v oblasti vzdelávania menšín a tak súčasne obľahčiť účasť menšín v procese stvárňovania politiky na regionálnej a/alebo lokálnej úrovni. Okrem toho štáty by mali schváliť opatrenia, ktorými by podnietili zapájanie rodičov a ich možnosť voľby vzdelávacej sústavy na lokálnej úrovni, medziiným aj v oblasti vzdelávania v jazyku menšiny (Haag, 1996).
- Úloha lokálnych a regionálnych vrchností v procese uskutočňovania práva na úradné používanie jazyka je tiež rozpracovaná v Odporúčaníach z Oslo z roku 1998:

v oblastiach, v ktorých žije značný počet príslušníkov národnostných menšín a ak o to existuje očividná žiadosť, orgány moci sú povinné umožniť písanie lokálnych názvov, mien ulíc a iných topografických značiek aj v jazyku národnostnej menšiny. V regiónoch a v mestách, kde žije veľký počet príslušníkov národnostných menšín a kde si oni to želajú, oni musia mať právo od regionálnych a/alebo lokálnych vrchností a verejných ustanovizní dostať doklady a potvrdenia v úradnom jazyku alebo v štátnych jazykoch a v jazykoch národnostnej menšiny. Tiež regionálne a/alebo lokálne vrchnosti a verejné ustanovizne musia uschovávať zodpovedajúcu dokumentáciu občanov aj v jazyku národnostnej menšiny. Príslušníci národnostných menšín musia mať zodpovedajúce možnosti používať svoj jazyk v styku s orgánmi správy, osobitne v regiónoch a mestách, kde sa prejavilo také želanie a kde žijú vo veľkom počte, ako aj v oblastiach, ktoré prevažne alebo vo veľkom počte obývajú príslušníci národnostných menšín štát musí podniknúť opatrenia, ktorými sa zabezpečí, aby zvolení členovia regionálnych a lokálnych štátnych orgánov mohli používať aj jazyk národnostnej menšiny pri práci v týchto telesách.

- V súvislosti s činnosťou účasťou národnostných menšín vo verejnom živote rovnaká pozornosť sa venovala účasti menšín v uskutočňovaní moci na ústrednej, regionálnej a lokálnej úrovni. Za týmto účelom štáty, ale aj lokálne vrchnosti, môžu podniknúť osobitné opatrenia, ktorými sa zabezpečujú zaručené miesta pre predstaviteľov národnostných menšín v zastupiteľských a výkonných telesách, a môžu aj volebnú sústavu prispôbiť tak, aby národnostným menšinám obľahčili zastupovanie a vplyv.

Listinou uvedených dokumentov, ktoré sú najvýznamnejšími inštrumentmi ochrany práv národnostných menšín v Európe, sa nevyčerпали možnosti zveľadenia stavu v tejto oblasti.

Regionálne iniciatívy, vzájomná spolupráca štátov, regiónov a lokálnych vrchností ustanovujú štandardy primerané konkrétnym okolnostiam, a ktorých cieľom môže byť zveľadenie stavu a zachovanie identity menšinových spoločností, odstraňovanie neznášanlivosti alebo môžu preventívne pôsobiť v situáciách etnických tenzií.

ÚSTAVNOPRÁVNE POSTAVENIE NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN V SRBSKU

Podkladom ústavnoprávnej ochrany národnostných menšín v Srbsku sú práva uznané:

- Ústavnou chartou štátneho spoločenstva Srbsko a Čierna Hora,
- Chartou o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách,
- Ústavou Srbska,
- Zákonom o ochrane práv a slobôd národnostných menšín,
- Zákonom o lokálnej samospráve.

Ústavná charta štátneho spoločenstva Srbsko a Čierna Hora

Ústavná charta zásadne upravuje ústavné záruky ochrany práv národnostných menšín. V článku 9 je zdôraznený záväzok členských štátov, Srbska a Čiernej Hory, „upravovať, zabezpečiť“

a ochraňovať ľudské a menšinové práva a občianske slobody na svojom území“, ako aj to, že sa „dosiahnutá úroveň ľudských a menšinových práv, individuálnych a kolektívnych, a občianskych slobôd nemôže zmenšovať“.

Nasledujúcim odsekom tohto istého článku sa stanovuje pôsobnosť príslušnosti štátneho spoločenstva Srbsko a Čierna Hora keď ide o uskutočňovanie ľudských a menšinových práv a občianskych slobôd: „Srbsko a Čierna Hora sleduje uskutočňovanie ľudských a menšinových práv a občianskych slobôd a zabezpečuje ich ochranu, ak táto ochrana nie je zabezpečená v členských štátoch“.

*Charta o ľudských a menšinových právach a
občianskych slobodách
Ústava Srbska a Zákon o ochrane práv a slobôd
národnostných menšín*

Definícia pojmu národnostná menšina a ústavnoprávny prístup k ochrane práv menšín

Charta o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách oveľa podrobnejšie stanovuje listinu práv, ktoré sú zaručené národnostným menšinám. Treba však uviesť, že väčšina práv uznaných touto chartou už bola uznaná aj Zákonom o ochrane práv a slobôd národnostných menšín, ktorý jej predchádzal. Spätosť týchto dvoch dokumentov je očividná a niektoré ústavné definície, aj keď sa neuvádzajú priamym spôsobom v Charte, sú prevzaté z textu zákona. V tomto zmysle Zákonom o ochrane práv a slobôd národnostných menšín je určené, že sa ochraňujú identity menšinových spoločenstiev nezávisle od ich počtu a bol schválený otvorený prístup k definovaniu menšinových iden-

tít, resp. zákonom sa umožnilo, aby sa rozličné chápania identity mohli v najširšom zmysle zhrnúť pod všeobecný pojem národnostnej menšiny: „národnostná menšina v zmysle tohto zákona je každá skupina štátnych občanov Zväzovej republiky Juhoslávie, ktorá je podľa počtosti reprezentatívna, aj keď predstavuje menšinu na území Zväzovej republiky Juhoslávie, patrí niektorej zo skupín obyvateľstva, ktoré sú v dlhodobom a pevnom spojení s územím ZRJ a majú príznačnosti, akými sú jazyk, kultúra, národnostná alebo etnická príslušnosť, pôvod alebo vierovyznanie, podľa ktorých sa líšia od väčšiny obyvateľstva, a ktorých príslušníci sa vyznačujú starostlivosťou o spoločné udržiavanie vlastnej spoločnej identity, vrátane kultúry, tradície, jazyka alebo náboženstva. Za národnostnú menšinu v zmysle tohto zákona sa budú považovať všetky skupiny štátnych občanov, ktoré sa nazývajú alebo určujú ako národy, národnostné a etnické spoločenstvá, národnostné a etnické skupiny, nácie a národnosti, a spĺňajú podmienky z odseku 1 tohto článku.“¹⁶

Ústava Srbska je, keď ide o definíciu národnostnej menšiny, zastaraná, lebo používa pojem národnosť, ktorý sa v odbornej literatúre ťažko vymedzuje a vysvetľuje, a v ústavnom definovaní by sa mal vzťahovať na menšinové národnostné a etnické spoločenstvá.

Zákaz diskriminácie a opatrenia afirmatívnej akcie

Jedno zo zriedkavých miest, o ktorom sú všetky základné dokumenty o ochrane menšinových práv zladené, je zákaz diskriminácie občanov na ktoromkoľvek podklade, a aj na podklade na rasy, etnického pôvodu, národnostnej príslušnosti, vierovyznania, jazyka.¹⁷

16 Službení list SRJ č. 11, 27. februára 2002

17 Pozri: Charta o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách, článok 2; Ústava Srbska, článok 13; Zákon o ochrane práv a slobôd národnostných menšín, článok 3

Zákonom o ochrane práv a slobôd národnostných menšín, a neskoršie aj Malou chartou, do našej ústavnoprávnej praxe bol uvedený pojem afirmatívnej akcie, resp. pozitívnej diskriminácie. Na rozdiel od Ústavy Srbska tieto dokumenty uznávajú opatrenia afirmatívnej akcie voči skupinám, ktorých status je nepriaznivý alebo sú ich práva permanentne ohrozené. Intencia zákonodarca menšinovým skupinám, ktoré sú v nepriaznivom postavení, umožniť zvýhodnené podmienky na prekonanie takého stavu, je obsiahnutá v článku 4 zákona, ktorého názov znie: Opatrenia na zabezpečenie rovnoprávnosti.

Slobody národnostného určenia a vyjadrovania

V Zákone o ochrane práv a slobôd národnostných menšín, v článku 5 odsek 1 je stanovené, že nikto nesmie byť poškodený v dôsledku svojho národnostného určenia a vyjadrovania národnostnej príslušnosti alebo v dôsledku zdržiavania sa od takého konania.

Ústava Srbska v článku 49 presnejšie stanovuje, že sa občanovi „zaručuje sloboda vyjadrovania národnostnej príslušnosti a kultúry...“ Z týchto zdrojov Charta o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách čerpá argumentáciu, ktorá obsahom nedosahuje úroveň slobôd a práv definovaných v uvedených dokumentoch: „Zaručuje sa sloboda vyjadrovania národnostnej príslušnosti. Nikto nie je povinný vyjadrovať sa o svojej národnostnej príslušnosti“ (článok 48).

Keď ide o slobodu určenia a vyjadrovania národnostnej identity (príslušnosti) Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín stanovuje aj zákaz „registrácie príslušníkov národnostných menšín, ktorá ich proti ich vôli zaväzuje, aby sa vyjadrili o svojej národnostnej príslušnosti“ (odsek 2 článok 5), ako aj zákaz „každého úkonu a opatrenia násilnej asimilácie príslušníkov národnostných menšín“ (odsek 3 toho istého článku).

Spolupráca menšín s materskými štátmi

Článok 6 Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín zaručuje príslušníkom národnostných menšín právo, aby „slobodne nadväzovali a udržiavali mierumilovné vzťahy“ tak vnútri štátneho spoločenstva ako aj s krajanmi v zahraničí. Základný zdroj tejto formulácie je v článku 17 Rámcovej konvencie pre ochranu práv národnostných menšín, skadiaľ sa uvedená formulácia prevzala.

Povinnosti národnostných menšín

V Zákone o ochrane práv a slobôd národnostných menšín sú záväzky národnostných menšín definované v zmysle rešpektovania ústavného poriadku, zásad medzinárodného práva a verejnej morálky, čo by sa v praxi malo vzťahovať na všetky úkony zamerané na násilné búranie ústavného poriadku, narušenie územnej celistvosti krajiny, narušania zaručených práv človeka a občana a vyvolávanie národnostnej, rasovej a náboženskej neznášanlivosti a nenávisť (článok 7).

Nadobudnuté práva

Článok 8 Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín uvádza do našej ústavnoprávnej praxe inštitúciu ochrany nadobudnutých práv, podľa ktorej sa príslušníkom národnostných menšín nemôžu zrušiť práva, ktoré im boli uznané medzinárodnými zmluvami, ktoré štát doteraz podpísal, a platnými vnútroprávnymi predpismi.

V Charte o ľudských a menšinových právach toto zameranie sa potvrdilo podobnou formuláciou, ktorá sa zosilnila prvým odsekom článku 57, v ktorom je napísané: „Dosiiahnutú úroveň ľudských a menšinových práv, individuálnych a kolektívnych, nemôžno zmenšovať.“

Kolektívne práva

Stat' Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín – Práva na zachovanie osobitností obsahuje práva, ktoré boli prevažne obsiahnuté v predchádzajúcich ústavnoprávnych riešeniach, avšak na kvalitne inakší spôsob. Aj keď sa aj na tomto mieste práva, ktorými sa upravuje ochrana osobitností národnostných menšín, spájajú s jednotlivcom, bezpochyby ide o právo týkajúce sa menšinového spoločenstva. V súvislosti s týmto treba uviesť, že je vzťah ku kolektívnym právam určený na začiatku Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín v článku 1, ktorým sa vyjadrujú jeho základné ciele a idey: „Týmto zákonom sa upravuje spôsob uskutočňovania individuálnych a kolektívnych práv, ktoré sú Ústavou ZRJ alebo medzinárodnými zmluvami zaručené príslušníkom národnostných menšín“. V odseku 2 tohto istého článku sa uvádza: „Týmto zákonom... sa vytvárajú inštrumenty, ktorými sa zabezpečujú a ochraňujú osobitné práva národnostných menín na samosprávu v oblasti vzdelávania, používania jazyka, informovanie a kultúry...“.

V Charte o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách, v článku 47 sa uvádza, že „príslušníci národnostných menšín majú individuálne a kolektívne práva, práva, ktoré uskutočňujú jednotlivo alebo v spoločenstve s inými, v súlade so zákonom a medzinárodnými štandardmi“. Charta pod kolektívnymi právami rozumie „že príslušníci národnostných menšín, priamo alebo prostredníctvom svojich zvolených predstaviteľov sa zúčastňujú v procese rozhodovania alebo rozhodujú o jednotlivých otázkach súvisiacich s ich kultúrou, vzdelávaním, informovaním a používaním jazyka a písma, v súlade so zákonom“.

Je teda nepochybné, že sa do praxe uvádzajú dve kategórie, ktoré doteraz neboli známe v našom právnom systéme – kolektívne práva národnostných menšín a právo na samosprávu. Kolektívne práva, ktoré sa menšinám uznávajú v oblasti kultúrnej

autonómie, nie sú žiadnou výsadou a niečím, čo príslušníci väčšiny už neuskutočňujú. Ide o univerzálne práva, ktoré by mali byť všetkým zaručené a rovnako prístupné.

Kultúrna autonómia

Právo na kultúrnu autonómiu národnostných menšín je upravené v článku 9 až 17 Zákona o ochrane práv národnostných menšín. Tieto práva sa vzťahujú na ochranu etnokultúrnych osobitností príslušníkov národnostných menšín, resp. na afirmáciu ich jazykových a kultúrnych práv.

V Charte o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách je zrejmé, že ide o „práva na zachovanie osobitostí“, ktoré sa vzťahujú: na vyjadrovanie a verejné prejavovanie národnostnej a etnickej, kultúrnej a náboženskej osobitosti; na slobodné používanie svojho jazyka a písma; na to, aby v prostrediach so značnou menšinovou populáciou štátne orgány viedli konanie aj v jazyku národnostnej menšiny, ktorá tvorí značnú časť populácie; na školenie vo vlastnom jazyku v štátnych ustanovizniach; na to, aby vlastné meno a priezvisko používali vo vlastnom jazyku, vrátane práva na vyjadrovanie, prijímanie, odosielanie a výmenu informácií a ideí.

Kultúrna autonómia národnostných menšín v Zákone o menšinách spočíva na práve príslušníkov národnostných menšín na slobodnú voľbu a používanie vlastného mena a mien svojich detí, ako aj na zapisovanie týchto osobných mien do verejných dokladov, úradnej evidencie a zbierky osobných údajov – podľa jazyka a pravopisu príslušníkov národnostnej menšiny (článok 9).

Úradné používanie jazyka a písma

Zákonom o ochrane práv a slobôd národnostných menšín je stanovené, že príslušníci národnostných menšín môžu slobodne, súkromne a verejne, používať svoj jazyk a písmo. V článku 10

je stanovené kolektívne právo národnostných menšín, aby sa v jednotkách lokálnej samosprávy, v ktorých sú príslušníci určitej menšiny tradične osídlení, mohol úradne používať aj jazyk národnostnej menšiny. Nasledujúci odsek tohto istého článku zákona zaväzuje jednotky lokálnej samosprávy, v ktorých žije viac ako 15% menšinového obyvateľstva, aby umožnili rovnoprávne používanie jazyka národnostnej menšiny v úradnom používaní – v správnom a súdnom konaní, v styku správnych orgánov s občanmi, vo vydávaní právoplatných osobných dokladov občanom v ich materinskom jazyku, na hlasovacích lístkoch a v práci zastupiteľských telies.

Tento istý článok ďalej určuje spôsob písania nápisov v jazykoch menšín, a opiera sa na vtedy platnú Ústavu Zväzovej republiky Juhoslávie, podľa ktorej sa v orgánoch zväzovej administratívy úradne používali jazyky národnostných menšín, ktoré podľa posledného sčítania obyvateľstva tvorili 2% z celkového obyvateľstva krajiny. V súlade s inštitúciou nadobudnutých práv, tento záväzok by sa mal uplatňovať aj v budúcnosti.

V súvislosti s nadobudnutými právami a vzhľadom na výrazný depopulačný trend v obyvateľstve tradičných menšín vo Vojvodine, je stanovené, aby v jednotkách lokálnej samosprávy, v ktorých sa jazyk národnostnej menšiny používal vo chvíli schválenia zákona, a v celkovom obyvateľstve spoločenstvá nemali 15% obyvateľstva, tento jazyk aj ďalej úradne používal.

Zachovanie etnokultúrnej identity

V Zákone o ochrane práv a slobôd národnostných menšín, v článku 12 je, ako neodňateľné individuálne a kolektívne právo národnostných menšín, určené právo na vyjadrovanie, ochraňovanie, pestovanie, rozvíjanie, prenášanie a verejné prejavovanie národnostnej a etnickej, kultúrnej, náboženskej a jazykovej osobitosti. Uskutočňovanie týchto práv sa zverilo menšinovým

spoločenstvám, ktoré môžu založiť združenia, špecializované inštitúcie a nadácie, ktorých ciele práce sú zamerané na ochranu etnokultúrnej identity menšín, a potom štátu, ktorý v súlade s možnosťami sa zúčastňuje vo financovaní práce týchto inštitúcií, ale aj prostredníctvom ustanovizní, ktorých je zakladateľom (archívy, inštitúcie pre ochranu kultúrnych pamiatok, múzeá) umožňuje predstavovanie kultúrno-historického dedičstva národnostných menšín. Vplyv menšín na predstavovanie ich kultúr a tradície je zabezpečený účasťou predstaviteľov národnostných rád v procese rozhodovania o zastupovaní národnostných menšín.

Právo na vzdelávanie v materinskom jazyku

Právo na vzdelávanie príslušníkov každého spoločenstva vo svojom materinskom jazyku patrí do skupiny práv, ktoré bezpochyby prislúchajú menšinovému spoločenstvu. Individuálne právo občana na vzdelávanie je len základom kolektívneho práva, ktoré vyplýva z vôle občanov vzdelávať sa v materinskom jazyku. Uvedený článok 52 Charty o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách stanovuje, že príslušníci národnostných menšín majú právo na školenie vo svojom jazyku v štátnych ustanovizniach, ako aj na založenie súkromných vzdelávacích ustanovizní na všetkých úrovniach.

V Ústave Srbska je zaručené právo príslušníkov národov a národností na vzdelávanie v materinskom jazyku.¹⁸

V Zákone o ochrane práv a slobôd národnostných menšín, v článku 13 sa výslovne uvádza, že „príslušníci národnostných menšín majú právo na výchovu a vzdelávanie vo svojom jazyku v inštitúciách predškolskej, základnej a stredoškolskej výchovy a vzdelávania“ a že je štát povinný vytvoriť podmienky pre organizovanie vzdelávania príslušníkov národnostných menšín alebo zabezpečiť dvojjazyčnú výučbu alebo vyučovanie jazyka národnostnej menšiny s prvkami národných dejín a kultúry.

18 Ústava Srbska, článok 32

V nasledujúcom odseku tohto článku sa uvádzajú inštitúcie pozitívnej diskriminácie (článok 4 tohto zákona) v tom zmysle, že počet žiakov, pre ktorých sa organizuje výučba v materinskom jazyku „môže byť menší od minimálneho počtu žiakov, ktorý je zákonom stanovený pre zabezpečenie zodpovedajúcej formy výučby a vzdelávania“.

Okrem povinného základného školského vzdelávania výučba v jazykoch národnostných menšín sa organizuje aj na stredoškolskej a vysokoškolskej úrovni. Tieto druhy vzdelávacích ustanovizní, v súlade so zákonom, môžu zakladať organizácie národnostných menšín a súkromné osoby a v ich financovaní sa môžu zúčastňovať domáce a zahraničné organizácie, nadácie a súkromné osoby, kým je štát povinný oslobodiť od poplatkov finančné prostriedky zabezpečené z donácií na tento účel.¹⁹

Pre potreby vzdelávania v jazykoch národnostných menšín sa školia na zodpovedajúcich vysokoškolských ustanovizniach v materinskom jazyku alebo dvojjazyčne učiteľia a vychovávatelia, tiež učiteľia jazyka národnostných menšín. V rámci univerzitného vzdelávania, ktoré organizuje štát, na jednotlivých fakultách sa zriaďujú lektoráty v jazykoch národnostných menšín, ktoré by mali prispieť k tomu, aby študenti – príslušníci národnostných menšín ovládali odbornú terminológiu v materinskom jazyku.²⁰

Zákon stanovil, že sa predstavitelia národnostných rád národnostných menšín, ako samosprávneho telesa, zúčastňujú vo vypracovaní učebných plánov pre všetky úrovne a formy výučby národnostných menšín, ako aj to, že sa diplomy nadobudnuté v zahraničí, resp. v materských štátoch národnostných menšín, uznávajú so zodpovedajúcou zákonnou procedúrou.

Krok k integračnej multietnickosti zákonodarca urobil tým, že stanovil záväzok príslušníkov národnostných menšín učiť sa srbský jazyk, ako aj posledným odsekom článku 13, v ktorom sa určuje potrebný model vzdelávania v multietnickej

19 Zákon o ochrane práv a slobôd národnostných menšín v ZRJ, článok 15

20 Ibidem, článok 14

a multikultúrnej spoločnosti. Tento článok znie takto: „Plán a program práce vo vzdelávacích ustanovizniach a školách s výučbou v srbskom jazyku, s cieľom podnecovať toleranciu k národnostným menšinám, má obsahovať učivo, v ktorom sú poznatky o dejinách, kultúre a postavení národnostných menšín, tiež iné obsahy, ktoré podnecujú vzájomnú toleranciu a spolunažívanie. Na území, kde sa jazyk národnostnej menšiny úradne používa, plán a program vo vzdelávacích ustanovizniach a školách so srbským vyučovacím jazykom majú umožňovať učiť sa jazyk národnostnej menšiny.“

Právo na informovanie v materinskom jazyku

Článkom 17 zákona je stanovené, že menšiny majú právo na úplné a nestranné informovanie vo svojom jazyku, pod čím sa rozumie aj právo na vyjadrovanie, prijímanie, odosielanie a výmenu informácií a ideí prostredníctvom tlače a iných informačných prostriedkov.

Okrem toho, že menšiny samostatne môžu zakladať svoje médiá, zákon stanovuje záväzok štátu, aby v programe rozhlasu, televízie a verejného servisu zabezpečil informatívne, kultúrne a vzdelávanie obsahy v jazyku národnostných menšín.

Ústava Srbska sa nezaoberá podrobne problémom informovania v jazyku národnostných menšín, ale článkom 46 občanom zásadne zaručuje slobodu tlače a iných druhov verejného informovania.

V Charte o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách sa menšinám uznalo právo na úplné a nestranné informovanie v materinskom jazyku.

Používanie národnostných symbolov

V Charte o ľudských a menšinových právach a občianskych slobodách je stanovené právo príslušníkov národnostných menšín používať svoje symboly na verejných miestach.

V Ústave Srbska sa neurčuje spôsob používania symbolov národnostných menšín, ale v zákone o ochrane práv a slobôd národnostných menšín je príslušníkom národnostných menšín uznané právo na voľbu a používanie národnostných symbolov a znakov, ktoré nesmú byť totožné so symbolmi alebo znakmi iných, resp. materských štátov. Zákomom je stanovené, že vedľa symbolov a znakov národnostných menšín, ktoré sa môžu vyvesovať počas štátnych sviatkov a sviatkov národnostných menšín na verejných miestach a ustanovizniach s verejnými oprávneniami – v mestách, v ktorých sa jazyk národnostnej menšiny úradne používa, záväzne vyvesujú znaky a symboly členského štátu.

Činorodá účasť predstaviteľov národnostných menšín v rozhodovaní o otázkach osobitosti v orgánoch moci a v správe

Základom činorodej účasti národnostných menšín v rozhodovaní o ochrane ich osobitostí je právo na samosprávu, ktoré sa uskutočňuje prostredníctvom inštitúcií národnostných rád národnostných menšín.²¹ Národnostné rady sa zriaďujú za účelom uskutočňovania práva na samosprávu v oblasti používania jazyka a písma, vzdelávania, informovania a kultúry a oni sa zúčastňujú v procese rozhodovania alebo rozhodujú o otázkach z týchto oblastí a zakladajú zodpovedajúce ustanovizne.

Orgány štátu alebo územnej a lokálnej samosprávy sú povinné, keď vynášajú uznesenia v súvislosti s uvedenými otázkami, žiadať mienku národnostnej rady určitej národnostnej menšiny. Časť úkonov v súvislosti s uvedenými činnosťami možno zveriť národnostným radám národnostných menšín, a štát zabezpečuje prostriedky na uskutočňovanie týchto činností.

Činorodá účasť menšín v politickom živote sa uskutočňuje v jednotkách lokálnej samosprávy, v ktorých národnostné men-

21 Článok 19 Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín

šiny majú významý podiel v celkovom obyvateľstve. V týchto obciach príslušníci národnostných menšín v súlade so všeobecnými pravidlami platnými pri voľbách výborníkov v jednotkách lokálnej samosprávy môžu navrhovať kandidátov a listiny kandidátov a voliť svojich predstaviteľov do obecných zhromaždení. Nepriamo sa príslušníci národnostných menšín zúčastňujú v politickom živote obcí aj ako výborníci zvolení na listinách iných politických strán.

Na voľbách poslancov do Zhromaždenia Autonómnej pokrajiny Vojvodiny, ktoré boli v septembri 2004, prvýkrát sa na voľbách v Srbsku uplatnili opatrenia afirmatívnej akcie voči politickým stranám národnostných menšín. Voľby sa totiž uskutočnili kombinovaným volebným systémom, bez cenzu pre politické strany národnostných menšín, a pre nich bol znížený aj počet podpisov, ktoré bolo potrebné priložiť s volebnou listinou, a to zo 6000 na 3000. Úspech na voľbách však uskutočnili len príslušníci maďarskej národnostnej menšiny, ktorých politické strany získali šesť poslaneckých miest z proporčnej a päť poslaneckých miest z väčšinovej listiny.

Práva národnostných menšín v lokálnych samosprávach

Zákonom o lokálnej samospráve²² je stanovené, že jednotky lokálnej samosprávy v rámci svojich základných príslušností majú aj záväzok starať sa „o ochranu a uskutočňovanie osobných a kolektívnych práv národnostných menšín a etnických skupín“ (článok 18 bod 28) a majú „určiť jazyky a písma národnostných menšín, ktoré sa úradne používajú na území obce“ (článok 18 bod 29).

22 Službeni glasnik RS číslo 9/2002 a 33/2004

V praxi to znamená, že sa príslušnosti jednotiek lokálnej samosprávy v súvislosti s právami národnostných menšín vzťahujú na založenie a prácu ustanovizní a organizácií v oblasti vzdelávania, ochrany kultúrnych statkov, činnosti knižníc, múzeí a iných ustanovizní kultúry, zabezpečenia verejného informovania, uvádzania jazyka a písma národnostných menšín do verejnej komunikácie a iné.

Pod takto formulovanými základnými príslušnosťami obcí sa rozumie, že jednotky lokálnej samosprávy v Srbsku musia zabezpečiť uskutočňovanie a ochranu práv národnostných menšín zaručených ústavnoprávnym systémom krajiny. V praxi to znamená, že by jednotky lokálnej samosprávy mali zabezpečiť podmienky pre uskutočňovanie ochrany práv a pre zachovanie a zveľadenie identity národnostných menšín, ktoré obývajú ich územie. Aj keď je základným zákonom v tejto oblasti – Zákomom o ochrane práv a slobôd národnostných menšín stanovené, že sa ochraňujú identity menšinových spoločností a že kritérium početnosti v súvislosti s týmto nemá rozhodujúci význam pri uskutočňovaní práv, v praxi existujú zodpovedajúce číselné kritériá, na podklade ktorých sú jednotky lokálnej samosprávy povinné podniknúť aktivity v súvislosti so svojimi základnými príslušnosťami.

Zákom o ochrane práv národnostných menšín určuje záväzok obcí, v ktorých žije 15% obyvateľstva patriaceho jednej národnostnej menšine, uviesť do úradného používania jazyk tejto menšiny. Zákomom o základnej škole sú tiež stanovené podmienky týkajúce sa počtu žiakov, pre ktorých sa organizuje niektorá z foriem výučby v jazykoch národnostných menšín.

Právo na úradné používanie jazyka je jedným zo základných práv, ktoré národnostné menšiny uskutočňujú v súvislosti so zachovaním svojej identity. Problémy súvisiace s implementáciou práva menšín na úradné používanie jazyka sú viditeľné a spravidla spôsobujú tenzie a narušenie medzinárodnostných vzťahov.

Uskutočňovanie tohto práva je zverené jednotkám lokálnej samosprávy ako ich základná príslušnosť.

Úradné používanie jazyka je stanovené Zákonom o úradnom používaní jazyka a písma Republiky Srbska: „V oblastiach Republiky Srbsko, v ktorých žijú príslušníci národnosti, súčasne so srbským jazykom sa úradne používajú aj jazyky a písma národností, spôsobom určeným týmto zákonom“, a v Autonómnej pokrajine Vojvodine aj Štatútom Autonómnej pokrajiny Vojvodiny, ktorým sa pokrajinské orgány zaväzujú „zabezpečiť súčasne so srbochorvátskym jazykom aj úradné používanie maďarského, slovenského, rumunského a rusínskeho jazyka a ich písem a jazyka a písma iných národností spôsobom určeným zákonom“.²³

Jednotkám lokálnej samosprávy je ponechaná možnosť, aby v mestách, kde národnostné menšiny prevládajú v populačnej štruktúre, štatútom upravili používanie jazyka národnosti.

V súlade s ustanoveniami Ústavy a zákona, keď sa úradne používa jazyk národnostnej menšiny, text v tomto jazyku sa píše pod textom v srbskom jazyku alebo vpravo od neho, rovnakým tvarom a veľkosťou písmen.

Článkom 7 Zákona o úradnom používaní jazyka a písma je určené, že sa zemepisné názvy a vlastné mená na verejných nápisoch nemôžu nahrádzať inými názvami a musia sa písať v jazyku menšín v súlade s pravopisom tohto jazyka.

Článkom 12 zákona je určené, že sa prvostupové správne, trestné, sporové alebo iné konanie vedie v srbskom jazyku, ale sa môže viesť aj v jazyku menšiny, ktorý sa úradne používa. Ak je inštitúcia, ktorá vedie konanie, príslušná pre viac národnostne heterogénnych obcí, konanie sa môže viesť v materinských jazykoch pre príslušníkov menšín, ktorí majú stále bydlisko na území obce.

23 Štatút Autonómnej pokrajiny Vojvodiny, článok 10, odsek 4 – Úradný vestník APV číslo 17/1991

V oblastiach, v ktorých sa jazyky menšín úradne nepoužívajú, ustanovizne príslušné pre vedenie konania, sú povinné príslušníkom menšín dovoliť používanie materinského jazyka a písma, aby mohli v tom jazyku podávať žiadosti, pripomienky, podania a návrhy a aby sa im v tom jazyku doručovali súdne a iné správne spisy.

V obciach, v ktorých sa jazyky menšín úradne používajú, na žiadosť príslušníkov menšiny sa vydávajú v materinskom kazyku vysvedčenia o nadobudnutom vzdelaní, ako aj iné verejné doklady. V týchto obciach sa ustanovená evidencia vedie aj v jazykoch menšín, a tlačivá sa tlačia dvojazyčne, v srbskom jazyku a v jazyku menšiny, ktorý sa úradne používa (článok 18).

Významným pokrokom v normatívnom a faktickom zmysle je Uznesenie Zhromaždenia Autonómnej pokrajiny Vojvodiny o bližšej úprave jednotlivých otázok úradného používania jazykov a písem národnostných menšín na území Autonómnej pokrajiny Vojvodiny, ktoré bolo vynesené 15. mája 2003. Uznesením sa podrobnejšie upravujú jednotlivé otázky z oblasti úradného používania jazykov a písem národnostných menšín na území Autonómnej pokrajiny Vojvodiny: spôsob uskutočňovania rovnoprávneho úradného používania jazykov a písem národnostných menšín v práci pokrajinských orgánov, orgánov a organizácií jednotiek lokálnej samosprávy, organizačných jednotkách orgánov štátnej správy, verejných podnikov, ustanovizní a služieb založených pre celé územie Republiky Srbsko a ktorých sídlo je na území pokrajiny; právo na voľbu a používanie osobného mena príslušníkov národnostných menšín, ako aj na vydávanie verejných dokladov a iných dokladov dôležitých pre uskutočňovanie zákonom určených práv občanov; používanie jazyka v oblasti hospodárstva a služieb, písanie názvov miest, iných zemepisných názvov, názvov námestí a ulíc, názvov orgánov, organizácií a firiem, oznámení a upozornení pre verejnosť, ako aj písanie iných verejných nápisov; podmienky

pre uvedenie rovnoprávneho používania jazykov a písem národnostných menšín v jednotkách lokálnej samosprávy; podávanie Zhromaždeniu APV správ o uskutočňovaní práva na úradné používanie jazykov a písem národnostných menšín a iné.

Zhromaždenie Autonómnej pokrajiny Vojvodiny vynieslo aj Uznesenie o viacjazyčných tlačivách výpisov z matrik a o spôsobe zápisu do nich,²⁴ podľa ktorého sa tlačivá na zápis do matrik tlačia dvojazyčne – v srbskom jazyku a v jazykoch národnostných menšín. Do matrik sa text v jazyku národnostnej menšiny zapisuje do tlačiva pod textom v srbskom jazyku, a výpisy z matrik sa vydávajú dvojazyčne.

Záväzky jednotiek lokálnej samosprávy v súvislosti s uskutočňovaním práva na úradné používanie jazykov národnostných menšín sú určené aj v článku 60 odsek 6 Zákona o voľbe národných poslancov, ktorým je stanovené, že sa „v obciach, kde sa úradne používajú jazyky národnostných menšín, hlasovacie lístky tlačia aj v týchto jazykoch“, a záväzkom volebných orgánov je v týchto obciach zápisnice o práci volebných výborov tiež tlačit’ v menšinových jazykoch. Tiež článkom 100 toho istého zákona je oprávnený dozorný výbor pre volebnú kampan’ aby pred príslušnými štátnymi orgánmi podnietil začatie konania proti osobám, ktoré počas volebnej kampane svojím správaním pozývali na násilie alebo rozširovanie národnostnej alebo náboženskej nenávisťi.

V súvislosti s týmito príslušnosťami jednotiek lokálnej samosprávy treba uviesť, že sa oni rozlične uskutočňujú v rozličných oblastiach Srbska. Vysoké štandardy sa uskutočnili vo Vojvodine, kde sa v jednotkách lokálnej samosprávy jednotlivé práva, ktoré sú podmienené počtom príslušníkov menšín, uskutočňujú bez ohľadu na to, že sú jednotlivé menšinové spoločenstvá demograficky nižšie od minima stanoveného zákonom.

24 Úradný vestník APV číslo 1/2001 a 8/2003

Jazyky a písma, ktoré sa okrem srbského jazyka a cyrilského písma úradne používajú v lokálnych samosprávach v Autonómnej pokrajine Vojvodine

1.	Ada	maďarský
2.	Alibunar	rumunský a slovenský
3.	Apatin	maďarský a slovenský
4.	Báč	maďarský a slovenský
5.	Báčska Palanka	slovenský
6.	Bačka Topola	maďarský, rusínsky a slovenský
7.	Báčsky Petrovec	slovenský
8.	Bela Crkva	maďarský, rumunský, český
9.	Beočin	slovenský
10.	Bečej	maďarský
11.	Vrbas	maďarský a rusínsky
12.	Vršac	rumunský a maďarský
13.	Žabalj	rusínsky
14.	Žitište	maďarský, rumunský
15.	Zreňanin	maďarský, rumunský, slovenský
16.	Kanjiža	maďarský
17.	Kikinda	maďarský
18.	Kovačica	slovenský, maďarský, rumunský
19.	Kovin	
20.	Kula	rusínsky, maďarský
21.	Mali Idoš	maďarský

22.	Nova Crnja	maďarský
23.	Novi Bečej	maďarský
24.	Novi Kneževac	maďarský
25.	Nový Sad (mesto)	maďarský, slovenský, rusínsky
26.	Odžaci	maďarský, slovenský
27.	Plandište	maďarský, slovenský, rumunský
28.	Senta	maďarský
29.	Sečanj	maďarský, rumunský
30.	Sombor	maďarský
31.	Srbobran	maďarský
32.	Stará Pazova	slovenský
33.	Subotica	maďarský, chorvátsky
34.	Temerin	maďarský
35.	Titel	maďarský
36.	Čoka	maďarský
37.	Šíd	slovenský, rusínsky

V iných oblastiach Srbska existujú problémy v súvislosti s uskutočňovaním práv národnostných menšín. V sandžackých obciach sa pomaly a s veľkými odpormi väčšinového národa a jeho tradičných inštitúcií uskutočňujú zákonom zaručené práva na úradné používanie jazyka a písma, na vzdelávanie a ochranu kultúrnych statkov. Toto napätie je viditeľné vo fakte, že obce Novi Pazar, Tutin a Sjenica, v ktorých lokálnu moc uskutočňujú bosnianske politické strany, vyniesli uznesenia o úradnom používaní bosnianskeho jazyka, ale to ešte neurobili obce Prijepolje a Priboj, ktoré by to mali urobiť, ak by striktno dodr-

živali Zákon o ochrane práv a slobôd národnostných menšín, Zákon o úradnom používaní jazyka a písma a Zákon o lokálnej samospráve.

V súvislosti s uskutočňovaním práva na vzdelávanie v jazyku národnostných menšín jednotky lokálnej samosprávy majú významné oprávnenia, ktoré vyplývajú zo Zákona o základoch vzdelávania a výchovy.²⁵ Okrem všeobecných ustanovení o rovnakej prístupnosti vzdelávania pre všetkých občanov, o rozvíjaní kultúry a tradície národnostných menšín, zákaze diskriminácie žiakov na podklade rasovej, národnostnej alebo etnickej príslušnosti, práva národnostných menšín, aby výučbu čiastočne alebo úplne uskutočňovali v materinskom jazyku a práva národnostných rád národnostných menšín navrhnúť jedného kandidáta do Nacionálnej osvetovej rady, stanovené sú aj konkrétne príslušnosti a záväzky lokálnych samospráv v súvislosti so vzdelávaním v lokálnom spoločenstve. Jednotka lokálnej samosprávy môže založiť predškolskú, základnú školskú a stredoškolskú ustanovizeň a aktom o sieti ustanovizní môže plánovať počet a územné rozvrhnutie ustanovizní. Akt o sieti škôlok a základných škôl vynáša obecné zhromaždenie podľa kritérií, ktoré určuje vláda, a súhlas k aktu o sieti základných škôl udeľuje Ministerstvo osvetu a športu vlády Republiky Srbsko. Okrem toho, lokálna samospráva môže za súhlasu ministerstva organizovať, aby vzdelávacia ustanovizeň vykonávala činnosť vo vysunutom oddelení mimo svojho sídla.

V súvislosti s uskutočňovaním práv národnostných menšín na vzdelávanie v materinskom jazyku je dôležitá príslušnosť jednotiek lokálnej samosprávy keď ide o vymenovanie a uvoľnenie

25 Zákon bol uverejnený vo vestníku Službeni glasnik RS číslo 62/2003 a 64/2003 a nadobudol účinnosť 25. mája 2003. Zákona o zmenách a doplnkoch Zákona o základoch sústavy vzdelávania a výchovy bol uverejnený vo vestníku Službeni glasnik RS číslo 58/04 a 62/04 z 28. mája 2004 a nadobudol účinnosť 5. júna 2004

spravujúceho orgánu vzdelávacej ustanovizne, v ktorom tretinu členov navrhuje jednotka lokálnej samosprávy.

Jednotka lokálnej samosprávy je tiež povinná zúčastňovať sa vo financovaní činnosti ustanovizní, ktoré založila.

Vyvinutá sústava vzdelávania v jazykoch národnostných menšín sa uskutočňuje v Autonómnej pokrajine Vojvodine, kde sa táto forma výučby, v súlade s podmienkami určenými zákonom, organizuje v úplnosti v jazyku národnostnej menšiny, dvoj- jazyčne a vyučovaním predmetu Materinský jazyk s prvkami národnej kultúry. Vo ôsmych základných školách výučba sa organizuje výlučne v maďarskom, v piatich v slovenskom, v štyroch rumunskom a v jednej škole v rusínskom jazyku. V ešte 92 základných školách (27%) výučba sa organizuje dvoj- jazyčne a v šiestich školách trojjazyčne – v srbskom a v jazykoch národnostných menšín.

Výučba v jazykoch národnostných menšín v stredných školách sa organizuje podľa Zákona o strednej škole a Zákona o základoch sústavy výchovy a vzdelávania, podľa ktorého sa táto forma výučby organizuje, ak sa za to vyjadrí aspoň 15 žiakov v triede prvého ročníka. V Autonómnej pokrajine Vojvodine toto právo sa môže uznať aj pre menší počet žiakov, ak sa dostane súhlas pokrajinského tajomníka pre vzdelávanie a kultúru. Vo vojvodinských stredných školách výučba sa organizuje aj v maďarskom, slovenskom, rumunskom a rusínskom jazyku. Výučba v jazykoch národnostných menšín sa organizuje v 17 jednotkách lokálnej samosprávy, resp. v 39 stredných školách, z ktorých je 14 gymnázií, 24 odborných škôl a jedna umelecká škola.

V jednotlivých oblastiach Srbska niektoré jednotky lokálnej samosprávy neuskutočňujú zákonom určené opatrenia ochrany kolektívnych práv národnostných menšín. Dôvody takéhoto stavu sú rozličné. V niektorých obciach neexistuje záujem občanov príslušníkov národnostných menšín o užívanie niektorých práv, ktoré im patria. Nevhlbujúc sa do dôvodov a motívov príslušní-

kov národnostných menšín prečo oni neuskutočňujú určité kolektívne práva treba konštatovať, že je legitímne, ak uznesenie bolo vynesené slobodnou vôľou bez vplyvu a nátlaku lokálnej väčšiny. V iných obciach sa vykytujú odpory väčšiny proti uznaniu práv príslušníkom národnostných menšín, lebo takéto tendencie sa považujú za dezintegračné, tak keď ide o jednotu širšieho spoločenského zväzku, ako aj keď ide o srbský národný korpus.

V takýchto lokálnych samosprávach chýbajú progamy edukácie občanov o hodnotách integračnej multikutúrnosti a iste aj poznatky obecných vrchností o spravovaní v multietnických prostrediach. Konečne, striktné uplatňovanie zákonov v jednotlivých oblastiach by mohlo spôsobiť aj zhoršenie medzietnických vzťahov a destabilizovať okolnosti v regióne. V takýchto prípadoch je nevyhnutné podniknúť aktivity v súvislosti s vnímavosťou občanov na prekonanie existujúcich animozít a konfrontáciou s udalosťami z minulosti.

Teda v jednotkách lokálnej samosprávy, podľa existujúcich zákonov, národnostné menšiny by mali uskutočňovať väčšinu práv týkajúcich sa ich kultúrnej autonómie – vzdelávanie, informovanie, používanie materinského jazyka vo verejnom styku, ochrana a zveľadovanie kultúrnej identity. O niektorých z týchto práv jednotky lokálnej samosprávy samostatne rozhodujú a preto je sine qua non uskutočňovania práv národnostných menšín aj podkladom rozvoja lokálnej demokracie, poznania záujmov lokálneho spoločenstva, zapájanie národnostných menšín ako spoločenstva do tohto procesu. Rozvíjanie mechanizmov na to, aby sa lokálna menšina činnorodo zúčastňovala v definovaní svojich potrieb a aby vplývala na ich uskutočňovanie je nasledujúcim krokom k uskutočňovaniu uznaných práv a k vytvoreniu stabilných medzietnických vzťahov. Práve preto by sa nemali vyskytovať príklady zlej praxe v tých segmentoch ochrany menšinových práv, ktoré by jednotky lokálnej samosprávy mali implementovať v rámci svojich základných, teda priamych príslušností.

V súvislosti s týmto je potrebné spomenúť ešte niekoľko článkov Zákona o lokálnej samospráve, ktoré obciam ponechávajú nadostač priestoru na úpravu otázok v tejto oblasti a súčasne stanovujú určité korekčné mechanizmy v zmysle prípadného porušenia práv v súvislosti s národnostnou alebo náboženskou rovnoprávnosťou. Jednotky lokálnej samosprávy samostatne, alebo za súhlasu príslušného orgánu štátnej správy, vynášajú štatúty a iné akty, ktorými sa ustávajú symboly, sviatky, názvy ulíc, námestí a častí osídlení, a ak obsah ustanovení štatútov alebo iných uvedených aktov nezodpovedá historickým alebo skutočným faktom, alebo ak sa nimi narúšajú národnostné a náboženské cítienia, ministerstvo pre lokálnu samosprávu je povinné do 30 dní po schválení štatútu alebo dokumentu udeliť k nemu súhlas alebo to neurobiť.²⁶

Podľa Zákona o lokálnej samospráve všetkým občanom, a aj národnostným menšinám, je umožnené, aby ochranu a uskutočňovanie svojich práv podnecovali priamym občianskym angažovaním sa, prostredníctvom „občianskej iniciatívy, zhromaždenia občanov a referenda“ (článok 65).

Tiež článkom 126 zákona je určené, že sa v jednotkách lokálnej samosprávy ustanovuje občiansky obhajca, ombudsman, ktorého funkcia je „ochraňovať individuálne a kolektívne práva a záujmy občanov tak, že koná všeobecnú kontrolu práce správy a verejných služieb“ (článok 126).

Inštitúcia ombudsmana v Srbsku bola ustanovená Zákonom o ochrancovi občanov a implementovaná bola ustanovením ombudsmana vo Vojvodine. Podľa Zákona o ochrancovi občanov táto inštitúcia je definovaná ako „nezávislý štátny orgán, ktorý ochraňuje práva občanov a kontroluje prácu orgánov štátnej správy...“. V súvislosti s týmto, a najmä v súvislosti s prácou obecných výborov pre medzinárodnostné vzťahy je dôležité spo-

menút', že v organizácii a štruktúre práce republikového ochrancu občanov významné miesto zaberajú úkony týkajúce sa ochrany práv národnostných menšín. Okrem toho treba uviesť, že v súlade s Chartou o ľudských a menšinových právach a občianských slobodách Zhromaždenie Autonómnej pokrajiny Vojvodiny 23. decembra 2004 ustanovilo pokrajinského ombudsmana, ktorý sa, okrem iného, zaoberá aj právami národnostných menšín.

Podľa článku 12 tohto Zákona o lokálnej samospráve jednotky lokálnych samospráv sa môžu združovať za účelom uskutočňovania rozvojových plánov a programov a uskutočňovania iných potrieb spoločného záujmu, a umožnené im je zakladať svoje združenia, spolupracovať s jednotkami lokálnych samospráv v iných štátoch a združovať sa do medzinárodných organizácií.

Podľa článku 118 Zákona o lokálnej samospráve v úradných miestnostiach jednotiek lokálnej samosprávy sa môžu vyvesovať len štátne symboly a symboly jednotky lokálnej samosprávy. Avšak, podľa Zákona o ochrane práv a slobôd národnostných menšín, ktorý by mal byť v právnom systéme štátu „starší“, resp. s väčšou platnosťou, vzhľadom na to, že ho schválil niekdajší zväzový parlament, je v článku 16 určené, že sa „symboly a znaky národnostných menšín môžu úradne vyvesovať počas štátnych sviatkov a sviatkov národnostnej menšiny na budovách a v miestnostiach lokálnych organizácií s verejnými oprávneniami v obvodoch, v ktorých sa jazyk národnostnej menšiny úradne používa“. Ministerstvo pre ľudské práva a práva národnostných menšín podalo Ústavnému súdu žiadosť, aby sa tieto ustanovenia zladili, ale nie je známe, či Ústavný súd vôbec o tom rozhodoval.

Zákon o ochrane práv a slobôd národnostných menšín obsahuje článok, ktorý zaväzuje orgány moci, a tak aj jednotky lokálnej samosprávy, vyniesť predpisy a jednotlivé právne

akty a podnikat' opatrenia za účelom dosiahnutia plnej a efektívnej rovnoprávnosti príslušníkov národnostných menšín a príslušníkov väčšinového národa. Osobitne sa zdôraznilo, že sa tieto opatrenia podnikajú v súvislosti so zlepšením postavenia osôb patriacich rómskej národnostnej menšine. Pri podnikaní týchto opatrení jednotky lokálnej samosprávy budú môcť utvárať lokálnu politiku, ktorá by mala zabezpečiť osobitné podmienky pre rozvoj jednotlivých národnostných spoločenstiev. V súvislosti s týmto je možné, že obecné zhromaždenia vynesú uznesenia, ktoré prevýšia obsah práv týkajúcich sa ochrany identity národnostných menšín a ktoré sú usmernené k sociálno-ekonomickej sfére. V tomto zmysle by sa malo prihliadať na to, že členovia rád pre medzinárodnostné vzťahy musia vyjadrovať mienky nielen o veľmi citlivých problémoch, ale aj o otázkach zo širokej pôsobnosti jednotiek lokálnej samosprávy.

Iné zdroje právnej ochrany práv národnostných menšín v Srbsku

- ◆ Zákon o úradnom používaní jazykov a písem (Službeni glasnik RS číslo 45/91, 53/93, 67/93 a 48/94)
- ◆ Zákon o základoch sústavy vzdelávania a výchovy (Službeni glasnik RS číslo 62/2003, 64/2003, 58/2004, 62/2004 a 79/2005)
- ◆ Zákon o spoločenskej starostlivosti o deti (Službeni glasnik RS číslo 49/92, 29/93, 53/93, 67/93, 28/94, 47/94, 48/94, 25/96, 29/2001, 16/2002 a 62/2003)
- ◆ Zákon o základnej škole (Službeni glasnik RS číslo 50/92, 53/93, 67/93 a 48/94)

- ◆ Zákon o strednej škole (Službeni glasnik RS číslo 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/2002 a 25/2002)
- ◆ Zákon o vysokom vzdelávaní (Službeni glasnik RS číslo 76/2005)

**Nadobudnutím účinnosti tohto zákona zanikla platnosť
Zákona o vyššej škole a Zákona o univerzite.**

- ◆ Zákon o učebniciach a iných učebných pomôckách (Službeni glasnik RS číslo 29/93)
- ◆ Zákon o činnostiach všeobecného záujmu v oblasti kultúry (Službeni glasnik RS číslo 49/92)
- ◆ Zákon o štátnych a iných sviatkoch v Republike Srbsku (Službeni glasnik RS číslo 43/2001)
- ◆ Zákon o osobnom preukaze (Službeni glasnik SRS číslo 15/74, 54/77, 57/80, 45/83 a 40/88 a Službeni glasnik RS číslo 53/93, 67/93, 48/94, 17/99 a 33/99)
- ◆ Trestný zákonník (Službeni glasnik RS číslo 85/2005 a 88/2005)
- ◆ Zákon o verejnom informovaní (Službeni glasnik RS číslo 43/2003 a 61/2005)
- ◆ Zákon o voľbe národných poslancov (Službeni glasnik RS číslo 35/2000, 69/2002, 57/2003, 72/2003, 18/2004 a 85/2005)
- ◆ Zákon o knižničnej činnosti (Službeni glasnik RS číslo 34/94)
- ◆ Zákon o určení určitých príslušností autonómnej pokrajiny (Službeni glasnik RS číslo 6/2002)
- ◆ Zákon o ochrancovi občanov (Službeni glasnik RS číslo 79/2005)
- ◆ Rozhodnutie o viacjazyčných tlačivách výpisov z matrik a o spôsobe zápisu do nich (Úradný vestník APV číslo 1/2001 a 8/2003)

- ◆ Uznesenie o bližšej úprave jednotlivých otázok úradného používania jazykov a písem národnostných menšín na území Autonómnej pokrajiny Vojvodiny (Úradný vestník APV číslo 8/2003 a 9/2003)
- ◆ Pravidlá o spôsobe práce zhromaždení elektorov na voľbu rád národnostných menšín (Službeni list SRJ číslo 41/2002)
- ◆ Vyhláška o zriadení Rady Republiky Srbska pre národnostné menšiny (Službeni glasnik RS číslo 104/2004)

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд